№ 43 ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 25

1907

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

№ 43 ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 25

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊԵԿ։

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
երեսանիշի տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿ"

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՆԵՐԿԱՅ **1907** ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(35-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., մէկ ամսվանը 1 րուբլի։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրօպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի։

«Մշակին» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ. (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւնը)։ Ստորագրվել կարելի է միայն ամսի 1-ից։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ կարելի է վճարել ՄԱՍ-ՄԱՍ։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

1907 Թ.

„ՆՈՐ-ԱՇԽԱՏԱՆՔ"

ժողովրդական-հասարակական-տնտեսական

շաբաթաթերթ

«Նոր-Աշխատանքը» նուիրւած է լինելու հայ աշխատաւոր գիւղացիութեան և գիւղական պրոլետարիատի տնտեսական-իրաւական շահերի պաշտպանութեանը։

«Նոր-Աշխատանքը» առաջնակարգ տեղ է տալու մեր գաւառի կեանքի ուսումնասիրութեանը։

«Նոր-Աշխատանք»-ում աշխատակցելու են նրա ծրագրին ու ուղղութեանը համակրող հայ ինտելիգենցիան։

«Նոր Աշխատանքը» իր տարեկան բաժանորդներին տալու է ձրի չորս-գիրք նուիրւած գիւղատնտեսութեանը և ժամանակակից կեանքի իրաւական հարցերին։

ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ

Ռուսաստանում		Արտասահմանում	
Տարին	4 ր.	Տարին	18 ֆր.
Կէս տարին	2 ր. 50 կ.	Կէս տարին	10 ֆր.

Հասցէն՝ Тифлисъ, редакцію журнала «Норъ-Ашхатанкъ», Бебутовская № 50.

2—0 ա. Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Վիրգինէ Աթանասեան

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1907 Թ.

„ԱՌԱԳԱՅ"

ՕՐԱԹԵՐԹԻ

Բաժանորդագինն է՝ Թիֆլիսում և գաւառներում տարեկան 6 ր., մարտի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 5 ր., ամսական 50 կ., հատով՝ 3 կ.։ Արտասահման՝ տարեկան 20 ֆրանկ, ամսական 2 ֆր.։ Պարսկաստան՝ տարեկան 7 ր., ամսական 70 կ.։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «Апага» կամ Tiflis (Russie) Rédaction «Apaga».

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Աբգար Տէր-Աբրահամեան

ա. 1—3

Մարտի 6-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին

Արտիստական ընկերութեան շինութեան մէջ

ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ Է

Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան

Ընդհանուր ժողով

ՁԲԱՂՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԸ

1) Վարչութեան պ. պ. քարտուղարի և գանձապահի հաշիւ
2) Ընտրութիւններ
3) Զեկուցում Վարչութեան առաջիկայ թատրոնական սեզոնի մասին

(փ. 25, 29, մար. 6,) 1—3

ՊՐԵՄԻԱ! 1000 ՏՈՒՓ ՇՕԿՕԼԱԴ 1 ՖՈՒՆՏԱՆՈՑ ՊՐԵՄԻԱ!

„ՇՕԿՕԼԱԴ ԵԱՐՎԵԼ"

Ծախվում է ամենակարճ ժամանակամիջոցում

Պրեմիան 25 կոպ. ՄԻՆՉԵՒ 50 րուբ. կանխիկ փողով։

100 տուփի մէջ միայն 50 տուփն է պրեմիայով։

Գները՝ ինչպէս սովորականը, նոյնպէս և պրեմիայով

Տուփը 1 րուբլի։

Вельяминовская № 4.

(կ. ե. չ. հ. շ. կ.) ա 1—6

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՎ

ԶԲԱՂՎՈՂ ԲԱՆՈՐՆԵՐԻ

ՊՐՕՖԵՍՍԻՕՆԱԼ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Թիֆլիսում

սրանով յայտարարում է, որ նա բաց է արել

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Դվօրցօվայա փողոցում, վրաց ազնուականութեան տանը, վերին յարկում № 119։

Ցանկացողները կարող են ընկերութեան անդամներ գրվել, նոյնիսկ նոյն արհեստի գործազուրկները։

Գրասենեակը բաց է առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև երեկոյեան ժամը 7-ը։

ա. 2—2

Վ-ՐԴ ԴԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ազատութեան դրօշակիր Վարդանի Ղևոնդ երէցը օրհնում է։

Պատմական այս պատկերը մեծադիր՝ 70×51 սանտ. Վարդանանց և Ղևոնդեանց յիշատակ՝ այս բարեկենդանի շաբաթը վաճառվում է հատը փոխանակ 1 ր. 50 կ. ի—50 կ., ճանապարհածախսով, յատուկ այս պատկերի համար պատրաստված խողովակներում—75 կ.։ Տասը օրինակը 5 ր. 50 կ.։

Հայ պարբերական թերթերի բոլոր բաժանորդներին, եթէ նրանք իրանց պատուէրների հետ ուղարկեն և տպագրված հասցէն, այդ պատկերի հետ կուղարկվի նրանց «ԱՂԲԻՒՐԻ» և «ՓԵՍՋԱՓՆՋԻԿ»-ի առաջին №№-ը ձրի։

Հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Агбюръ»

առ. 1—6

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, փետրվարի 26-ին

Հայ դրամատիկ ընկերութեան խումբը

Յ. ԱԲԷԼԵԱՆԻ

բենեֆիսին

կը ներկայացնէ

ՕԹԵԼԼՕ

Ողբերգութիւն 5 արարուածով, Շէքսպիրի։
Թարգ. Յ. Ա.

Մասնակցում են՝ տ. տ. Արաքս, Մայսուրեան, պ. պ. Աբէլեան, Ազելխանեան, Ազարէզեան, Աղայեան, Զարիֆեան, Թաշճեան, Յարութիւնեան և ուրիշ.։

Սկիզբը ժամը ճիշդ 8-ին

Տեղերի գները բենեֆիսային են

Վարչութեան հերթապահ անդամ՝
Կ. Շիրինեան

Ռեժիսսեօր Յ. Աբէլեան

առ. 2—2

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԵՐԹԵՒԵԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մեծ-Վանքի փողոց, № 5, ոչ հեռու Ալէքսանդրեան այգուց.

Վճարն է խորհրդի համար 50 կոպ.

Հեռախօս № 481.

Ընդունելութիւնը առ. ժ. 11—5 ժ. եր.

Բժ. Տ. Ի. ՌՈՒԴԻՆԿՕ.—Ներքին հիւ. հինգշ., կիր. 3—4 ժամ.

Բժ. Ֆ. Վ. ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ.—Վիրաբուժ. հի. երկ., ուրբ. 2—3 ժ.

Բժ. Մ. Ի. ԽԱՆՋԷՎՍԿԻ.—Ականջի, քթի և բգի, չորեքշ., ուրբ. 2—3 ժ., երեքշ., կիր. 3—4 ժ.։

Բժ. Վ. Վ. ՎՆՈՒԿՕՎ.—Վիրաբուժ., միզասեռ. երկ., հինգ., շաբ. և կիր. 2—3 ժ.

Բժ. Ն. Մ. ԱՍՊԻՍՕՎ.—Քթի, բգի և ականջի, երկ. չոր. և շաբ. 1—2 ժ., հինգ., կիր., 12—1 ժ.

Բժ. Վ. Դ. ԲՕԺՕՎՍԿԻ.—Ներքին հիպնօզով ամենայն օր 4—5 ժ.

Բժ. Ա. Ն. ՏԵՏՐԱՁԷ.—Կաշուի, վեներ. ամենայն օր 1—2 ժ.

Բժ. Ա. Տ. ՌՕԶՄԱԻԿՍԿԻ.—Երեխ., երկ., չորեք 4—5 ժ., երեք. շաբ. 3—4 ժ.։

ԵՐՄՕԼԱՅԵՎ.—Երեխայոց ամեն օր 12—1 ժ.

ԿՈ ՑԵՎ.—Ջղային, երեքշ, հինգշ. շաբ. 12—1 ժ.

ԳՕՐԱԼԵՎԻՉ.—Ներքին, ամեն օր 12—1 ժ.

ՊԱՎԼՕՑԿԻՑ.—Վիրաբուժ. ամեն օր 12—1 ժ.

ՄՕՆՍԷ.—Երեխ երեք., հինգշ, շաբ., 4—5 ժ.

Բժ. Ն. Ի. ՆԷՅՈՒՑՄԻՆ.—Աչքի, երկ., ուրբ., 12—1 ժ.

Բժ. Ա. Ա. ՆՕՎԻՑԿԻ.—Կանանց, երեխ., երեքշ., չորեքշ., ուրբ., շաբ., կիր. 2—3 ժ.։

Բժ. Զ. Ֆ. ՆԵՎԶՕՐՕՎ.—Ատամի հիւ. 11—5 ժ. ամենայն օր.

Բժ. Կ. Մ. ՊԻՎԱՐՍԿԻ, Բժ. Կ. Ի ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ — Կլինիքական անալիզ

Բժ. Դ. Իւ. ՕՆՕՇԿՕ.—Բժշկ. գիմն. մասսաժ, էլեքտր. 4—6 ժամ.

Մ. Ե. ԳՕՐՕԴՑԵՎԱ.—Մասաժ. 11—4. ժ.

Ս. ԵԱ. ՊԱՒԼՕՑԿԻ.—Վիրաբ. 12—1 ժ. ամենայն օր, կիրակի օրը 4—5 ժ.

Բժ. Կ Դ, ԳՕՐԱԼԵՎԻՉ.—Ներքին հիւանդ. ամեն օր 12—1 ժամը։

Բժ. Ա. Ա. ՄՕՆՍԷ.—Երեխ., երեքշ, հինգշ. շաբ. 4—5 ժամը։

Բժշկական խորհուրդներ, մասսաժ, սրսկել, անդամահատել, անալիզի ենթարկել, հիպնօզել, ստամոքսների և ծառաների քննիլը—ըստ համաձայնութեան։

առ. (չ. ու.) 76—144

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Մշտական մահճակալներով

Ելիզավետինսկայա փողոց № 79, տելեֆօն 1026.

Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր

ՄԻՔԱՅԷԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ.—11—12 ժ.—միզասեռական, կաշուի և սիֆիլիս։

Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆՑ.—11—12 ժ.—ջղային, ներքին հ. և էլեքտրոբուժութիւն։

Գ. Հ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ.—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հ։

Ի. Ե. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ.—12—1 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութիւն։

Ս. Ա. ԼԻՒՐԻ.—12—1 ժ. քթի, կոկորդի և ականջի հ։

Մ. Գ. ԿԻՄՕՆՏ.—1—2 ժ. վիրաբուժական հ.։

Գ. Ա. ԲԷՅԷՐ.—1—2 ժ. երեխայոց և ներքին հ.։

Ի. Ն. ԹՈՒՄԱՆՕՎ.—5—6 ժ. (երեկոյեան)-կանանց հ. և մանկաբարձութիւն։

Հիւանդանոցում բժշկումներ հիպնօզով, կատարվում են միկրօսկօպիական, բակտերիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս և ծաղկահատութիւն և ծծմայրների ընտրողութիւն։

Բժշկական խորհուրդի համար վճարը 50 կոպ. Օպերացիաների և համախորհուրդների վճարը ըստ համաձայնութեան։ Գիշերօթիկ հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է ընդհանուր սենեակներից և առանձին համարներից։

առ. ե. հ. կ. 28—100

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

սիֆիլիս, միզային, վեներական եւ մորթու հիւանդութիւնների։

Ընդունում է ցերեկ. 1—3 ժ., երեկ. 6—8 ժ.։

Սօլօլակ, Բեհբութեան փող. № 33։

(ա. օ.) առ. 6—100

ԲԺԻՇԿ

Գ. Պապովեան

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

քթի, կոկորդի եւ ականջի հիւանդութիւնների

Ընդունում է { ցեր. 1—2 ժ. ամեն օր բացի երեկ. 5—7 ժ. ցի ուրբաթ։

Միխայլօվսկի պրօսպ., տ. Ֆօրբերի № 11.

(կ. չ.) առ. 26—60

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վտանգված ձայն. Վերջին տեղեկութիւններ. Պետական Դումա. Պետական Դումայի շուրջը. Մամուլ. Սեւագործութիւնների տարեգրութիւնից Առողջապահութիւնը ճեմարանում. Տեղեկութիւններ գաւառից. Եւրոպական մամուլը Պետական Դումայի մասին. Կեանքի շուրջը. Խորհրդակցութիւն գիւղատնտեսական դպրոցի մասին. Պայմանական վաղաժամ ազատութեան օրինագիծը. Նամակ Բագուից. Գիւղական կեանքից. Ներքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՆ

ՎՏԱՆԳՎԱԾ ՁԱՅՆԸ

Վտանգված է ժողովրդական ձայնը։

Վտանգված է նա մեզանում, խորին կսկիծ և սրտամորմոք ցաւ պատճառելով ժողովրդի բարեկամներին։

Այո, երբ ժողովրդական ձայնը չէ կարող հնչել ազատ համարձակ և նա երկեւղի ազդեցութեան տակ կեղծիքներ է արտայայտում, նա վտանգված է։

Նա վտանգված է, երբ նրա իւրաքանչիւր արտայայտութիւնը դուրսն է ինում սպառնալիքների, փշերի ու բռնութիւնների տարափի մէջ։ Նա վտանգված է, երբ այդ ձայնի խիզախ ներկայացուցիչը մատնված է անվերջ զրկանքի և նրան կարող է սպառնալ նոյ իսկ նահատակութիւն։

Եւ խեղդվել է ժողովրդական ձայնը։ Ճնշվել են այն տարրերը, որոնցից պէտք է կազմվէր հասարակական խիղճ թելադրութիւն արտայայտող կարծիքը։

Բոլորը տենչում են տեսնելու ժողովրդական ազատութեան, ժողովրդի ազատ խօսքի ու կամքի իրականացումը կեանքի մէջ։

Նա չէ գալիս, հեռու է այդ իրականացումը։

Ճնշում են այդ ժողովրդական ձայնը այն բոլոր տարրերը, որոնք զգում են ժողովրդական ձայնի անհեղ դատապարտութիւնները։

Ճնշում են նրան հին ռեժիմի բիւրոկրատիական ներկայացուցիչները։ Ճնշում են կեանքի զանազան խաւերում բուն դրած կեղեքիչ տարրերը։ Ճնշում են եսնիչերական հակումներով օժտված անհատները և խմբերը։ Ճնշում են հրամայելու իրաւունք ունեցող և իշխանութիւն վայելող ամեն տեսակ գործատէրերը ու գլխաւորները։

Եւ այդ բոլոր ճնշողները կազմում են մի շղթայ, որով կաշկանդել են ժողովրդական ձայնը, կամքը, ինքնագործունէութիւնը և ամբողջ կեանքը։

Բայց այն, ինչ որ ամենից սոսկալին է, այն է, որ մարդկանց ամբողջ շարքեր, տեսնելով թէ որքան վտանգված է ժողովրդական բարօրութիւնը և որքան ընդարձակ ծաւալ է ստացել դժոխքը, համակերպվում են չար ոյժերին, դուրս տալիս և դրանով աւելի ու աւելի հեռացնում լաւագոյն վիճակի գալուստը մեր կեանքի մէջ։

Ժողովրդական ձայնի վտանգված լինելը մի այնպիսի թշուառութիւն է, որ աւելի ծանր է, քան շատ խոշոր արհաւիրքներ, որոնք կարող են գալ մի ժողովրդի գլխին։ Իր ձայնը, իր կամքը, իր իրաւունքը, իր բողոքելու և պահանջելու կարողութիւնը կորցրած մի ժողովուրդ գտնվում է վերին աստիճանի թշուառագոյն վիճակի մէջ, դատապարտված ամենամեծ պատուհասների և դժբաղդութիւնների։

Այդպէս է մեր իրականութիւնը։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երէկ, փետրվարի 24-ին, ցերեկվայ ժամը 10-ին պօստա-հեռագրատան գանձապահը ստրաժնիկների ուղեկցութեամբ պետական գանձարանը փող տանելիս Թիֆլիսակի փողոցում մի քանի զինված չարագործների կողմից յարձակման է ենթարկվել։ Չարագործները սպանել են 2 ստրաժնիկին և եւ երկրին վիրաւորել։ Վիրաւորված է նաև գանձապահը—կազավարը։ Չարագործները խլել են 15,000 րուբլի փող և անյայտացել։

—

Թէհրան, 23 փետրվարի։ Պաշտօններ գնելու և վաճառելու առաջն առնելու համար մէջլիսից նշանակված մասնաժողովը որոշեց գնողների և վաճառողների համար միևնոյն պատիժը տալ - զրկել պաշտօնից, կոչումից, թօշակից, պետական ծառայութեան մէջ մտնելու իրաւունքից և մարմնական պատիժ։ Բուռն և կրակոտ վիճաբանութիւններից յետոյ, որի ժամանակ երդուեալ թերթը պատռուեց, պատգամաւորները հրաժարվեցին երդվել սահմանադրութիւնը մինչև նրա նոր ճշգրիտ կանոնադրութեան հրատարակութիւնը։

Թէհրանում միլիցիոնների թիւը հասաւ 2000-ի։ Դեռ շարունակվում են գրվել։

Ղազվինի նահանգապետը, որ միջոցներ ձեռք չառաւ ռուսաց երկաթուղիները պաշտպանելու, փոխարինված է ուրիշով։

Շահը հեռագրով պահանջեց նախկին մեծ վեզիր Անեմ-Սուլթանին, որը ներկայումս գտնվում է Եւրոպայում։ Մտադրվում է Անեմ-Սուլթանին յանձնարարել նոր կաբինէտ կազմելու գործը։

(Հ. Գ.)

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Նիստը բացվում է ժամը 11 և 10 րօպէին Գոլովինի նախագահութեամբ։ Հերթին դրված է պրեզիդիումի ընտրութիւնը։

Մինսկի նահանգի կողմից ընտրված պատգամաւոր Մէլնիկը (անկուսակցական, գիւղացի, յարված հողաժմբերականներին) ծանուցում է, որ անկուսակցական գիւղացիները չը կարողացան խօսակցել միմեանց հետ, և խնդրում է յետաձգել ընտրութիւնը և յայտարարել մէկ ժամ միջարար, որպէսզի կարելի լինի զրուցել։ Նախագահը յայտարարում է $1^1/_2$ ժամ ընդմիջում։

Դումայի նիստը բացվում է որոշեալ ժամանակամիջոցը անցնելուց յետոյ։ Նախագահը առաջարկում է սկզբում թեկնածուներին մատնանշել թերթիկներով, իսկ ապա քուէարկել քուէներով։ Ոչ մի առարկութիւն։ Նախագահը յայտնում է, որ Պոլտավայի նահանգի պատգամաւոր Սայկօն թերթիկները կազմելու ժամանակ յայտարարութիւն է տուել, որ նախագահի օգնականներից մէկն ու մէկը ընտրվի գիւղացի։ Նախագահը առաջարկում է մերժել այդ առաջարկութիւնը անժամանակակից լինելու պատճառով։ Դուման համաձայնվում է։ Սկսվում է թերթիկների համարելը։ Սարատովի նահանգի պատգամաւոր աշխատաւորական Բերեզինը ստանում է 323 թերթիկ, Խարկովի նահանգի պատգամաւոր ձախակողմեան Պօզնանսկին—316, հոկտեմբերական Կապուստինը—85, Բէյնը 82, Տսլէնկոն—18, Միխայիլ Ստախովիչը—5, Իվաշչենկօն—9, Վօրոնցով-Վելեամինով, Դմովսկին, Կռուպենսկին, Ուսպենսկին—1-ական թերթիկ։ Համաձայնվում են քուէարկել Բերեզինը, Պօզնանսկին, Կապուստինը, Բէյնը և Իվաշչենկօն։ Նախագահը առաջարկում է անուանել այն անձանց անունները, որոնք հակել են կնդակներով քուէարկելու ժամանակ։ Ջախակողմեանները հեգնաբար մատնանշում են Կրուշեվանին։ Ծիծաղ ձախակողմեան աթոռներում և կենտրոնում։ Պարզվում է, որ նախագահի օգնականներ ընտրվում են Բերեզինը 345 ձայնով ընդդէմ 101-ի և Պօզնանսկին 349-ով ընդդէմ 97-ի։ Քուէարկվող Կապուստինը ստացաւ 107 ձայն ընդդէմ 337-ի, Բէյնը—91 ընդդէմ 353-ի, Իվաշչենկօն—61 ընդդէմ 383-ի։

Յայտարարվում է փոքր ընդմիջում։ Նիստը բացվում է ժամը 4-ին։ Թերթիկներով ժամանշվում են քարտուղարի թեկնածութեան համար։ Չէլնոկովը 375 թերթիկներով, Վարուն Սեկրէտը—66 ով, Իվաշչենկօն—6-ով, միւսները, ի թիւս որոնց Կրուշեվանը—1-ական թերթիկով։ Համաձայնվում են քուէարկել առաջին երեքը։ Երբ նախագահը Կրուշեվանին հարցնում է—համաձայն է, արդեօք, նա քուէարկվել, ձախակողմեաններ աղաղակում են. «խնդրում ենք»։ Կրուշեվանը բարձրաձայն յայտարարում է. «Ես հանաք անել չեմ սիրում»։ Դումայի քարտուղար ընտրվում է Մոսկվայի նահանգի պատգամաւոր սահմանադիր-ռամկավար Չէլնոկովը 379 ձայնով 85 ի դէմ։ Քուէարկվող Վարուն-Սեկրէտը ստացաւ 117 ձայն, Իվաշչենկօն 64 ձայն։ Ընտրութեան հետևանքը ընդունվեց ծափահարութիւններով։ Մակլակովը առաջարկում է քարտուղարի օգնականների ընտրութիւնը յետաձգել վաղվան, և հէնց վաղը որոշել քարտուղարի օգնականների թիւը։ Սկսվում են տաք վիճաբանութիւններ։ Կրուպենսկին և Կրուշեվանը խնդրում են քարտուղարի օգնականների թիւը որոշել այսօր, որովհետև դա կը հեշտացնէ խմբակներից մի քանիսին բանակցութիւններ վարել համաձայնութեան վերաբերութեամբ։ Կրուշեվանը մատնանշում է, որ ընտրութիւնները կատարում է մէկ խմբակը միայն, որը և հէնց մեծամասնութիւնն է կազմում։—Ոչինչ չէ կարելի սալ ի հարկէ, բայց և պէտք է արդարութեամբ վերաբերվել դէպի մնացած խմբակները։

Դումայն, ձայների անազին մեծամասնութեամբ ի դէմս աջակողմեաններից մի քանիսի միայն, որոշում է քարտուղարների թիւը որոշել վաղը։

Հետևեալ նիստը կը կայանայ վաղը, առաւօտեան ժամը 11-ին։ Նիստը փակվում է ժամը 5 և 50 րօպէին։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Հեռագրով)

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 փետրվարի։ Սօցիալ-դեմօկրատների պարլամենտական ֆրակցիան Ցերետելիի նախագահութեամբ որոշեց հրաժարվել ձախակողմեան բլոկի տեղեկատու բիւրօյի մասնակցութիւնից և գործողութեան լիակատար ազատութիւն պահպանել միւս ֆրակցիաների հետ համաձայնութիւն կապելու հարցում, բնորոշելով այդ համաձայնութիւնների ձևերը իւրաքանչիւր առանձին դէպքում։

Փետրվարի 22-ի ցերեկը և երեկոյեան բոլոր պարլամենտական ֆրակցիաներում փետրվարի 23-ին Պետական Դումայի պրեզիդիումը ընտրելու առիթով տեղի ունեցան տաք ընդդիմախօսութիւններ։ Ժողովրդական-սօցիալիստները, աշխատաւորականները և սօցիալ-յեղափոխականները միջակեցին մի ուլտիմատում, որ քարտուղարութեան համար ձայն կը տան սահմանադիր-ռամկավարների թեկնածու Չէլնոկովին այն պայմանով, որ ձախակողմեան բլոկին տրվեն նախագահի օգնականի երկու տեղերը։ Առաջարկվեցին Բերեզինի և Պօզնանսկու թեկնածութիւնը։ Սօցիալ-դեմօկրատները բոլորովին հրաժարվեցին առաջադրել իրանց թեկնածուներին և մասնակցել այդ հարցի առիթով սահմանադիր-ռամկավարների և ձախակողմեան ֆրակցիաների միացեալ նիստին։ Ջափաւորականները և աջակողմեանները մատնանշեցին Կապուստինին և Բէյնին նախագահի օգնականների թեկնածութեան համար, Վարուն Սեկրէտին՝ իբրև քարտուղար, որով կարծիք յայտնվեց, թէ ծայրայեղ ձախակողմեաններին ջլատելու համար կարելի է ձայն տալ սահմանադիր-ռամկավարներին, եթէ վերջիններս կը համաձայնեն պաշտպանել Կապուստինի թեկնածութիւնը։ Երեկոյեան կայացաւ սահմանադիր-ռամկավարների և ձախակողմեանների (բացի սօցիալ-դեմօկրատներից) միացեալ խորհրդակցութիւնը, որը տևեց մինչև կէս գիշեր և համաձայնութեան էլ չը յանգեց։ Սահմ.-ռամկավարների կենտրոնական կօմիտէտը և պարլամենտական ֆրակցիան ժողովվեցին գիշերը խորհրդակցութեան, ուր վճռեցին գ'ջել ձախակողմեան բլոկի պահանջներին և նախագահի օգնականի համար ձայն տալ աշխատաւորական Բերեզինին և ձախակողմեան անկուսակցական Պօզնանսկուն։ Այդ վճիռը ենթարկվելու է սահմանադիր-ռամկավարների արտակարգ ժողովի վերջնական մշակման, որը կը կայանայ փետրվարի 23-ին։ Որոշումը վերջնական խմբագրութեամբ կը հաղորդվի ձախակողմեաններին, որից յետոյ կը բացվի Դումայի նիստը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 փետրվարի։ Պոլոցկի, Մինսկի և Վիտեբսկի նահանգների կողմից ընտրված գիւղացի պատգամաւորները կազմեցին ինքնուրոյն չափաւոր — անկուսակցական գիւղացիների պարլամենտական խմբակ, որը նպատակ ունի յետ կասեցնել առանց պատշաճ հեռատեսութեան աշխատաւորների խմբակին և սօցիալ դեմօկրատիական ֆրակցիային յարված գիւղացի պատգամաւորներին։ Առ այժմ նոր խմբակի մէջ մտան 32 հոգի։

ՌԻԳԱ, 23 փետրվարի։ Քաղաքի կողմից ձայների մեծամասնութեամբ պատգամաւոր ընտրվեց առևտրական Իվան Պետրովիչ Օզոլ, որ վերջացրել է Ռիգայի պոլիտեխնիկումի առևտրական բաժինը,—լիւթէրական։ Շուրջբոլտեան սահմանադիր կուսակցութեան աշխատաւոր խմբակի նախագահ երդ.-հաւատ. Մօրիտը ստացաւ 27 ձայն ընդդէմ 57 ի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 փետրվարի։ Պետական Դումայի առաջին միջարարի ժամանակ սօցիալ-դեմօկրատիական ֆրակցիան վճռեց անմիջապէս պրեզիդիումը ընտրելուց յետոյ առաջարկութիւն անել ամնիստիայի անհրաժեշտութեան մասին։ Երկրորդ միջարարի ժամանակ սահմանադիր-ռամկավարների կուսակցութիւնը, ընդունեց, որ այդօրինակ անորոշ առաջարկը մի զուգէ միասէ հարցի կանոնաւոր դրութեան, որոշեց խնդրել Դումայի նախագահին չը թոյլատրել որ և է հարց յարուցել, մինչև Դուման սահմանադրական կարգերի մէջ մտնի։ Երրորդ միջարարի ժամանակ սահմանադիր-ռամկավարների վճռին միացան նաև աշխատաւորականները, ժողովրդական սօցիալիստները և սօցիալ-յեղափոխականները, որոնք դիմեցին Դումայի նախագահին սահմանադիր-ռամկավարների համապատասխան յայտարարութեամբ։ Սօցիալ-դեմօկրատները բայց և այնպէս պնդեցին այն բանի վրա, որպէս զի նրանց յայտարարութիւնը զեկուցվի Դումային։

Դումայում, երկար և վերին աստիճանի յուզալից ընդդիմախօսութիւններից յետոյ, սօցիալ-դեմօկրատիական ֆրակցիան գնփակ

նիստում վճռեց յետ վերցնել մտցրած առաջարկը ամնիստիայի մասին։

Վէճերի ժամանակ յիտովցինները յայտնեցին, որ նրանք բաժանվում են սոց.-դեմօկրատիական ֆրակցիայից և միանում են ժողովրդական-սոցիալիստներին։

Մեծամասնականների և փոքրամասնականների միջև յարաբերութիւնները այն աստիճան սրվեցին, որ, երկիւղ կայ, Դումայում սոց.-դեմօկրատիական ֆրակցիան վերջնականապէս բաժանվի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 փետրվարի։ Չափաւորականների և աջակողմեանների պարլամենտական ֆրակցիան, աւելի արդիւնաւէտ գործունէութիւն երևան հանելու նպատակով, կազմեց հետևեալ բաժինները. կազմակերպչական, պրօպագանդային, ֆինանսական, քարտուղարութիւն Վարուն-Սեկրետի հսկողութեամբ, մամուլի բիւրօ, որի գլուխ կանգնած է Պուրիշկեվիչը։

Չափաւորականների և աջակողմեանների մի խումբ Պետերբուրգում բանում է կլուբ։

Պլատօն եպիսկոպոսի նախաձեռնութեամբ չափաւորների և աջակողմեանների միացեալ խմբակը ընտրեց մի մասնաժողով՝ վճռելու համար ընտրութիւնների առիթով ներկայացված վճռաջինջ բողոքագրերը. մասնաժողովը գործելու է պատգամաւորութիւնների լիազօրութիւնները քննելու համար Դումայից ընտրված 11 բաժիններից անկախ։

ՄԱՄՈՒԼ

Դումայի բացակայութեան ժամանակամիջոցում երկիրը կրեց աննկարագրելի տառապանքներ։ Դումայում հաւաքված պատգամաւորներից իւրաքանչիւրը այդ բոլորը տեսել է և նոյնիսկ կրել իր ուսերի վրա։ Ժողովրդի ներկայացուցիչ ընտրվելով նա եկել է Դումա, բերելով իր հետ այն բուռն ատելութիւնը, որ թելադրել է նրան ընտրող ժողովուրդը հին ռէժիմի դէմ։ Մեծ քաջութիւն է հարկաւոր, կամքի մեծ ուժ է պէտք զսպելու այն բուռն ատելութիւնն ու զայրոյթը այն ժամանակ, երբ կը պատահեն նրանց այդ բոլոր չարիքի, երկրի քայքայման, դժբախտութիւնների իսկական յանցաւորները։ Սակայն ժողովրդի ներկայացուցիչները պէտք է զսպեն իրանց ու խուսափեն աննպատակ ցոյցերից յանուն իրանց վստահացող ժողովրդի ազատագրութեան մեծ դատի։

Այդ առիթով «Рѣчь» լրագրի մէջ պ. Իզգոյևը հետևեալ արդարացի տողերն է գրում.

Պետական Դումայում սկզբի օրերը «պատմական տեսարանները» չը պէտք է տեղի ունենան։ Դումայում պէտք է տիրէ սառնութիւնը և խստապահանջ վերաբերմունքը այնպէս, ինչպէս այն ընտանիքի բընակարանում, որտեղ հէնց նոր է պատահել սարսափելի դժբախտութիւն։ Թոյլ մարդիկ այդ միջոցին լալիս են կամաց, ուժեղները կենտրոնանում են իրանց մէջ և, լարելով իրանց ամբողջ կամքի ուժը, մտածում են ու կայացնում այնպիսի մի վճիռ, որը պէտք է սկսել, իրագործել կեանքի մէջ։ Երևի. տեսարանների փափագող ամբոխը սպասում է Դումայի առաջին օրերից մի ինչ որ վառ, դրեթական ու բռնկող արտակարգ բան։ Այդ ակնկալութիւնները ի սէր մեր հայրենիքի բարօրութեան պէտք է խաբվեն։ Չը պէտք է արտասանվեն ոչ դեկլարացիաներ, ոչ պահանջներ և ոչ էլ վստահութեան կամ անվստահութեան խղճուկ բառերը։ Այդ խօսքերը մեծ նշանակութիւն ունեն, երբ նրանց անմիջապէս իրագործելու համար պատրաստ ուժ կայ։ Բայց եթէ այդ պահանջները կամ դեկլարացիաները դառնում են լոկ ջուր ծեծել, որից, ողորմելի շիթերից բացի, ուրիշ բան չէ մնում, այն ժամանակ նրանք փչացնում են ժողովը, ուժասպառ անում նրան։ Նախ և առաջ, ուշադրութիւն չը դարձնելով ոչ մի պրօվոկացիայի վրա, հերթից դուրս հանելով նախապատրաստական հարցով այն բոլոր առաջարկութիւնները, որոնք իրանց մէջ օրգանական են պարունակում, պատասխանի չարժանացնելով դեկլարացիաները, որոնցից էլ նրանք ծագումն ունենան, Դուման պէտք է կազմակերպվի ներսում։

Դրանից յետոյ միայն յօդուածագիրը հնարաւոր է համարում դիմել վճռական քայլերի, անմիջական գործունէութեան, առանց փոթորկոտ ցոյցերի ու տեսարանների։

Ասում են, որ ժողովուրդը պահանջում է Դումայից «բորբոքված զգացմունքի արտայայտութիւններ»։ Դա ճշմարիտ չէ։ Ժողովրդական զայրոյթը այնքան է մեծ, որ նրան անկարելի է խօսքերով արտայայտել։ Եւ Դումայի լշջախոհ կենտրոնացած լռութիւնը, անմիջապէս ընթացիկ աշխատանքների դիմելը նրա ամենալաւ ու արժանաւայել պատասխանը կը լինի։

*

«Товарищъ» լրագիրը ուշադրութիւն է դարձնում այն բանի վրա, որ զինուորական-դաշտային դատարանների վերացումը Դումայի կողմից անպայման դժուարութիւնների է հանդիպում, որովհետև այդ օրէնքը երկու ծագում ունի։

Բանը նրանումն է, որ զինուորական դաշտային դատարաններ հիմնելու օրէնքը միաժամանակ հրատարակվել է օգոստոսի 19-ին հիմնական օրէնքների 87-րդ յօդուածի հիման վրա, իսկ օգոստոսի 20-ին օրէնսդրական և անբեկանելի կարգով գլխաւոր զինուորական և զինուորական-ծովային դատարանների միացեալ ժողովի վերաքննման համաձայն։

Այդպիսով անկասկած և անպայմանելի կերպով զինուորական-դաշտային դատարանների օրէնքը դարձաւ մշտական և, որ բոլորովին տարօրինակ է, մտցված է արդէն զինուորական դատաստանական կանոնագրքի մէջ արտակարգ պարագաներում միշտ գործածելու համար։ Դաշտային դատարանների կանոնագրութիւնը մտել է զինուորական օրէնքների ժողովածուի IV բաժնի մէջ։

Դաշտային դատարանները քաղաքացիների համար վերացնելու միակ հնարաւոր միջոցը այն է, որ պէտք է մի օրէնք հրատարակել թէ՝ ոչ մի դատաստանական իշխանութիւն, բացի ընդհանուր արդարադատութիւնից, չէ կարող դատել քաղաքացի մարդուն, և որ իւրաքանչիւր արտակարգ արդարադատութիւն առհասարակ, իսկ զինուորականը և զինուորական դաշտայինը մանաւանդ, գործադրելի չէ կարելի քաղաքացի մարդու վերաբերմամբ։

«Телеграфъ»-ը մատնանշում է մի ուրիշ այդօրինակ փաստի վրա «բարձրագոյն կառավարութեան» խնդիրներում։

Հին սովորութեան համաձայն մեր բազմաթիւ վարչութիւնները չէին դադարում լռեծյ գործնականի մէջ իրանց հանդիպող առանձին հարցերը, կամ այս կամ այն լաւութիւնը անել իրանց սիրելի անձանց բարձրագոյն կառավարութեան կարգով։ Այդ շաւղով գործելը, ի հարկէ, առանձին օրինազանցութիւն չէ ներկայացնում, բայց նա պէտք է համաձայն լինէր այն երկու պայմաններին, որոնք նախատեսված են մեր հիմնական օրէնքների մէջ. Այն է. 1) որ ձեռք առնվող միջոցները համապատասխան լինեն գոյութիւն ունեցող օրէնքներին և 2) հրատարակվող ուկազներն ու հրամանները պէտք է վաւերացված լինեն մինիստրների խորհրդի նախագահի կամ համապատասխան մինիստրի կողմից, և կառավարչական սենատը նրանց յայտարարէ։ Բայց բաւական է աչքի անցնել «կառավարչական օրէնքների ու կարգադրութիւնների ժողովածուն», համոզվելու համար, որ, վարչութիւնները չեն ցանկանում, յայտնի դառնան բարձրագոյն կառավարութեան կարգով տրված հրամաններից շատերը։ Պատահե՞լ են մեզ արգեօք այդ հրատարակութեան մէջ հրամաններ՝ նոր կալվածներ—արենդներ նշանակելու և եղածների ժամանակամիջոցը երկարելու մասին, նոր հիմունքներով նպաստներ տալու կամ նախկին նպաստների վերադարձնելը յետաձգելու մասին, այս կամ այն հողատէրերից գիւղացիական բանկերի միջոցով հողեր գնելու առանձին պայմանների մասին և այլն։

Եօթ ամսվայ ընթացքում, ի հարկէ, բարձրագոյն հրամանով քիչ գումարներ չեն յատկացվել ի հաշիւ կրեդիտի այնպիսի կարիքների համար, որոնք բոլորովին չեն նախատեսված նախահաշուի մէջ, մինչդեռ այդ տեսակ յատկացված գումարների մասին ազգաբնակութիւնը ոչ մի տեղեկութիւն, ոչ մի գաղափար չունի։

ՍԽՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Կրասնովոդսկ, փետրվարի 17-ին

Այսօր հողին յանձնեցինք երիտասարդ Մուշեղ Տէր-Օհանեանցի մարմինը։ Հանգուցեալը աւարտած էր Թաւրիզի Արամեան դպրոցը և վերջերս մէկ մէկ թղթակցում էր «Մշակ» լրագրին Կրասնովոդսկից։

Նրա մեզ մօտ գալը ընդամենը չորս ամիս հազիւ կը լինէր, բայց որովհետև մեր այս անհիւրընկալ քաղաքը չէր կարող իր մէջ ընդունել մի լայն հայեացքի տէր մարդու, այսինքն ճշմարտութեան պաշտպանի և անարդարութեան դէմ կռւողի, ինչպիսիներից էր Մուշեղը, ուստի մեր ազգասիրական դիմակի տակ գործող թայֆայականները, մարդկութեան խիղճն անգամ կորցրած բաշիբոզուկները, իրանց կոյր հետևորդների օգնութեամբ որոշեցին վերջ տալ մի հատիկ միմիայն Կրասնովոդսկի հայ ժողովրդի սրտում կուտակված բողոքի արտայայտիչ Մուշեղին, որպէսզի նրանով խափանեն հասարակութեան խոցոտված սրտի աղիողորմ ձայնը, որպէսզի «Մշակի» լայն էջերը էլ այսուհետև չարձանագրեն Կրասնովոդսկում մի բուռն հայ ժողովրդի վրա գործ դրված բռնութիւնները և զգրի բռնութեամբ և զանազան սպառնալիքների տակ ժողոված գումարների [illegible] լինելը։

Հանգուցեալը ինքը քաջ տեղեակ էր իրերի ներկայ դրութեանը և գիտէր, որ ոչ ոք իրաւունք չունի այս ժամանակ առանց իր կոյնը որոշելու (որը դեռ կախված է ընդհանուր կենտրոնական ժողովից) մի կոպէկ ժողովել ժողովրդից։

Անցան այն ժամանակները, երբ հասարակութիւնը հաշիւ չէր պահանջում իր նուիրած գումարների համար, թէ ուր են ծախսվում և կամ ինչի վրա են գործադրվում։ Այժմ, պարոնայք գործողներ, ուրիշ է, ժամանակը փոխվել է, ամեն մի անհատ իր նուիրած կոպէկի հաշիւն է ուզում, և էլ չէք կարող դուք խաբել հասարակութեան։ Հասարակութեան գիտակից մասը առանց ճիշտ նպատակը իմանալու կոպէկ չի տայ ձեզ կամովին, իսկ թէ ատրճանակի և սրի սպառնալիքի տակ դուրս կորզէք, դա արդէն ուրիշ անուն ունի։

Եւ ահա ամսիս 15 ի գիշերը, երբ միամիտ զոհը իր ընկերոջ բնակարանից ժամի 11-ին գալիս էր իր բնակարանը, լոյսի տակ, ամայի փողոցի մէջ ատրճանակի երեք հարուածով գետին գլորեցին անմեղ զոհին։

Ինչո՞ւ համար, ո՞ր մեղքի համար, ընթերցող. այն մեղքի համար, որ նա համարձակվել էր «Մշակի» № 27-ի մէջ իր և ժողովրդի սրտի կսկիծը յայտնելու լրագրութեան միջոցով, համարձակ և անվախ կերպով իր [illegible] դնելով յօդուածի տակ, կարծելով թէ մարդկանց հետ գործ ունի, բայց, աւաղ, չարաչար սխալվեց. նա երբէք չէր կարծի, որ գրչի խօսքին գնդակ է սպասում։ Այլ նա սպասում էր բացատրութեան։ Բացատրութեան՝ անարգար գործի։ Բայց ինչ մարդկանցից. այն մարդկանցից, որոնք արդարութեան և խղճի ձայնը վաղուց են մոռացութեան տուել։ Լաւ իմացած եղէք, բաշիբոզուկներ, որ, մէկ Մուշեղ կամ մէկ Մարկոս, Կիրակոս սպանելով, չէք սպանի նաև հասարակութեան զայրոյթի ձայնը, այլ ընդհակառակը աւելի նողկանք և աւելի զզուանք կը վառակէք դէպի ձեզ։ Զգուշացէք, պարոններ, ամեն մի գործ իր չափը և սահմանը կունենայ. բաւական է. վերջ տուէք ձեր անամօթ գործունէութիւններին։

Գ. Անիեան

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՃԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

Ես բաւական ժամանակ սպասեցի, կարծելով, որ ճեմարանի վարչութիւնն ու մանկ. ժողովը, իմ տարակուսութիւնները կարդալուց յետոյ, կը պատասխանեն այդ կէտերին, դուրս կը հանեն արձանագրութիւնը և կապացուցանեն իրանց վճռի արդար լինելը, որին «հաւատացած» էր Մեսրոպ վարդապետը։ Բայց մինչև այժմ և ոչ մի ձայն նրանց կողմից։ Ես ի հարկէ էլի սպասում եմ, ենթադրելով, որ նրանք պէտք է աշխատեն պաշտպանել իրանց «վճիռը», որովհետև այս է պահանջում իրաւական տեսակէտը։

«Մշակ» ի № 37-ի «Մամուլ» բաժնում, մէջ էր բերված «Հոսանք» լրագրից իմ յօդուածի այն մասը, որը վերաբերում է. ճեմարանի առողջապահութեան և մասնաւորապէս հիւանդանոցի դրութեանը։ «Մամուլի» հեղինակը կարծեմ մի տեսակ թերահաւատութեամբ է վերաբերվում յօդուածիս այդ մասի բովանդակութեանը, և առաջարկում է վարչութեանը, որ հերքէ «այդ տխուր փաստերը»։ Հենց այս պատճառով, նախ քան վարչութեան բացատրութեան լսելս, (բացատրութիւնը կարող է և չը լինի) հարկ եմ համարում դնել ընթերցող հասարակութեան առաջ, մի քիչ աւելի մանրամասն, ճեմարանի առողջապահական դրութիւնը, ցոյց տալ թէ ինչքան ուշադրութիւն են դարձնում այդ բանի վրա ճեմարանի վարիչները, ինչ հայեցակէտներով են առաջնորդվում այդ խնդրում, որքան ճշտութեամբ կատարում են բժշկի պատուէրները և ինչ է ընդհանրապէս դրանց հետևանքը։ Իսկ ճեմարանի միւս պակասութիւնների մասին (ուսումնականի, վարչութեան, վարվեցողութեան, զարգացման ու կրթութեան) աւելի յարմար տեղում կանգ կառնեմ։

Յարմարութեան համար ես նիւթս կը բաժանեմ երկու մասի. 1) առողջապահութիւնը հիւանդանոցից դուրս և 2) առողջապահութիւնը հիւանդանոցում։

I

Առողջապահութիւնը հիւանդանոցից դուրս

1. Դասարաններ

ա) Դասարանների անյարմարութիւնը.—Ճեմարանում դասարանները անյարմար են, անառողջապահական, որովհետև ընդհանուր առմամբ շատ փոքր են, համեմատած նրանց մէջ ապրող աշակերտների թիւ հետ. դրանից և օդը չափազանց շատ ապականվում է, լուսաւորութիւնն էլ ցերեկը բաւարար չէ։

բ) Մաքրութիւն.—Ամենայն իրաւամբ կարող եմ ասել, որ Թիֆլիսի փողոցները ճեմարանի դասարանների յատակից աւելի մաքուր են։ Այս չափազանցութիւն չէ, ընթերցող։ Երևակայեցէք, որ ճեմարանում սովորում են մօտ 300 աշակերտ (գիշերօթիկ և երթևեկ), որոնք բոլորը, համարեա առանց բացառութեան, նոյն կրկնակօշիկներով (առանց հանելու) թէ գնում են դուրսը ման գալու և թէ այնպէս ցեխոտված (որովհետև դուրսը շատ անգամ ցեխ է լինում) մտնում են դասարանները ու յատակը բոլորովին ցեխոտում։ Փոքր աշակերտները դասարաններում սկսում են պար խաղալ, (դրսում խաղալու յարմարութիւն չունեն հագուստը շատ թեթև է ձմրան համար, և մէկ էլ որ մարմնամարզութեան գործիքներ և դասեր չը կան) նախապէս յատակի վրա ջուր շաղ տալով։ Այսպիսով նախ յատակը ցեխոտում է և ապա, վերջինիս չորանալուց յետոյ, սկսում է բարձրանալ մի սարսափելի փոշի, որը ծծում են իրանք փոշի բարձրացնողները (որովհետև առողջապահութեան մասին հասկացողութիւն չունեն)։ Բայց զարմանալին այն է, որ այս բոլորը կատարվում է այն մարդկանց աչքի առաջ, որոնք կոչված են հսկելու կարգապահութեան և մաքրութեան վրա։ (Վերակացուների մասին է խօսքս)։ Այս մարդիկ կամ մատների արանքով են նայում այդ բանի վրա, կամ աչքերը բլփում են չը տեսնելու համար և ականջները փակում, որպէսզի չը լսեն այն բոլոր բողոքները, որ լինում են մարմնով աւելի թոյլերի կամ թէ չէ այդ բանի մասին հասկացողների կողմից։ Փոքրերը նոյն կերպ, (այս անգամ առանց ջուր շաղ տալու) ահագին խմբով, երբեմն էլ պար են բռնում միջանցքում. բարձրանում է փոշու ամպը և շատերը սկսում են հազել կամ դուրս փախչել։ Յատակները մաքրելու վրա հսկող չը կայ. ծառաները շատ անփոյթ կերպով մաքրում են, բարձրացնելով մի ահագին փոշի, որը նստում է գրքերի վրա այնպէս, որ եթէ մի գիրք իր տեղում մի օր անշարժ է մնում, նա ծածկվում է փոշու մի հաստ շերտով։ Ուրեմն ճեմարանում, դասարանների փոքրութեան և անմաքրութեան պատճառով, օդը անմաքուր է և անառողջարար. և այսպիսի օդում մնում են աշակերտները առնուազն 10 ժամ։

գ) Բարեխառնութեան աստիճանը.—(Խօսքս ի հարկէ տարվայ ցուրտ եղանակների մասին է)։ Ճեմարանում վառում են ոչ թէ այն ժամանակ, երբ կարիք կայ, այլ երբ հասնում է «աւանդութեամբ» որոշված ժամանակը։ Երբ աւագ վերակացուին ասում են թէ անհրաժեշտ է վառարանները վառել, պատասխան են ստանում. «Մենք ըստ աւանդութեան դեկտեմբերի 1-ին ենք վառում»։ Այս բանը առնուազը ծիծաղելի է։ Թէև պէտք է ասել, որ աշակերտների խմբական բողոքի առաջ ստիպված են լինում երբեմն անաւանդապահ գտնվել, վառարանները աւելի շուտ վառել։ Միջանցքներում վառարան չէ վառվում և այդ պատճառով էլ բարեխառնութեան աստիճանը 0-ից չէ բարձրանում։ Դասարաններում բարեխառնութեան աստիճանը ընդհանրապէս շատ ցածր է, բայց և տատանուն է. այսինքն, նոյն օրվայ ընթացքում լինում է 5°, 7°, 12°, 3° և այլն։ Հիմա հետաքրքրական է, թէ ինչու՞ է այս այսպէս։ Ճեմարանում վառարանները այնքան քիչ են վառում, որ աշակերտները դաս պարապել, գրել չեն կարողանում, (այս առիթով բողոքներ չափազանց շատ են եղել) և աշակերտները (ուշադրութեամբ կարդա, ընթերցող) ստիպված են լինում փայտ գողանալ և վառել մեծ քանակութեամբ։ Ահա սրանից էլ առաջ է գալիս բարեխառնութեան այսպիսի տատանումութիւնը, որը վնաս է առողջութեան։ Ուրեմն, բարեխառնութեան աստիճանը անորոշ է և անառողջապահական։

2. Ննջարան

Ննջարանը չափազանց նեղ է, և այդ պատճառով օդը կեղտոտ. բարեխառնութեան աստիճանն էլ բաւարար չէ։ Ուրեմն աշակերտները ամենաքիչը 6-9 ժամ քնում են անմաքուր օդում. բարձի երեսներ և սաւաններ շատ ուշ են փոխում. ամենաշուտը, ամիսը մի անգամ։

3. Սեղանատուն (ճաշարան)

Մաքրութիւն.—Սեղանատան և մէջը եղած իրերի մաքրութեան համար ոչ մի հսկողութիւն չը կայ։ Դանակ, պատառաքաղ, դգալ—բոլորը կեղտոտ են, սփռոցները և անձեռոցները այնքան կեղտոտ են, որ մարդ զզվում է նստել և հաց ուտել։ Չը մոռանամ մի բան ասել, որ սեղանատան նեղ լինելու պատճառով ուսանողները առանձին են ճաշում և վերջիններիս ճաշարանում ամեն բան անհամեմատ աւելի մաքուր է, քան աշակերտների ճաշարանում։ Աշակերտների ճաշարանումն էլ, բարձր դասարանցիների մասում, մաքրութիւնը աւելի է։ Փոքրերի մասում ամեն բան բարձր թողի է արած ամենայն իրաւամբ կարելի է ասել. «Այստեղ ամեն բան կայ բայց մաքրութիւնից»։ (Կարելի է այսպէս, որովհետև փոքրերի բողոքը լռեցնելը շատ հեշտ է)։ Թէյի բաժակները մի քիչ աւելի մաքուր լուանում են ամիսը մի անգամ, իսկ այդ ժամանակամիջոցում բաժակների մէջը բոլորովին սևացած է լինում։ Այս բոլոր անմաքրութիւնը տեսնում են վերակացուները, բայց էլի նոյն անմաքրութիւնը մնում է, և երբ փոքրերից մէկը տեսնելով վերակացուների անփոյթութիւնը իրաւամբ այլևս չէ դիմում նրանց գանգատվելու անմաքրութեան համար, այլ ինքն է ուզում ծառային ստիպելով մաքրել տալ բաժակը, վերակացուն նրան ամեն տգեղ բան ասում է, յիշեցնում է, որ նա կշտացել է և դրա համար է բողոք անում, և հենց այդ պատճառով զրկում է բողոքողին թէյից։ (Զէ որ հարկաւոր է քաղցած պահել, որպէսզի յիշէ, որ ինքը եղել է քաղցած և որ այժմ պիտի գոհ լինի իր վիճակից։ Իսկական դաստիարակութիւն!!!)։

4. Սնունդ

ա.) Մաքրութիւն.—Մաքրութիւնը աննախանձելի է. թէյը եփում են մի պղնձի մէջ. այդտեղ գցում են և թէյ և շաքարը ու մի փայտով խառնում և մի-մի բաժակ տալիս են աշակերտներին։ Շաքարը շատ էլ բաւարար չէ։

բ) Քանակը—անբաւարար։ Ըստ բժշկի, միս այն քանակը (որով հիմա կերակրում են աշակերտներին, ծառաներին և վերակացուներին) կրկնապատիկը հարկաւոր է միայն աշակերտների համար։ Այս պիտի ասենք, որ հիմա պասը վերացել է։

5. Հագուստ

Հագուստը շատ թեթև է և ձմեռվայ համար անյարմար։ Այս տարի աշակերտների մի մասը մինչև դեկտեմբերի վերջերը ամառային պարուսին շորով և առանց բաճկոնի է եղել։ Բժիշկը պատուիրել էր, որ նախ մահուդ շոր տան այն աշակերտներին, որոնք պարուսին շորով են ման գալիս. բայց ինչպէս կարելի է կարգը խանգարել. նրանք շարունակեցին դասարանների կարգով շոր կարել տալ, չը նայած որ պարուսին շորով ման եկողները մրսում էին և ոմանք էլ հիւանդացան. դիսցիպլինա, դիսցիպլինա!։ Մինչև յունվար ամսի կէսերը աշակերտները գուլպայ չեն ունեցել, այլ գզգզված փաթաթաններով են ման եկել, կան և այնպիսի աշակերտներ, որ միայն կրկնակօշիկով են ման գալիս, առանց կօշիկի։

Անհրաժեշտ է աւելացնել այստեղ և մի ուրիշ հանգամանք, որը կարծեմ բաւական նպաստում է այս թերութիւնների առաջ գալուն. այդ հետևեալն է։

Հիւանդանոցից դուրս եղած առողջապահական խնդիրներում բժշկի մասնակցութիւնը, համարձակ կարելի է ասել, չը կայ, կամ աւելի ճիշտ՝ նրան չեն լսում։ Բժիշկը այնքան ասել է և այնքան չեն կատարել, որ ինքն էլ ձանձրացել է։

Առողջապական դասերը, որ ամենակարևորն են մանաւանդ գիշերօթիկ դպրոցներում, ճեմարանում բացակայում են։ Ճեմարանի աշակերտները առողջապահութիւնից ոչ մի հասկացողութիւն չեն ունենում, մինչև Դ-րդ դասարան, որտեղ աւանդվում է մարդակազմութիւն։ Սպասելի էր, որ այստեղ գոնէ աշակերտները պիտի ծանօթանային առողջապահութեան հետ. բայց այդ չէ լինում. ճեմարանում մարդակազմութիւն մի տարվայ ընթացք է, շաբաթական երկու դասով. այս պատճառով էլ միշտ դասընթացքի միայն մի մասն են անցնում։ Մանաւանդ այս տարի հէքեաթի ձևով անցնում են ոչ մասնագէտ (ճեմարանի նախկին սան) ուսուցչի կազմած կօնսպեկտ-բնախօսութիւնը, և մինչև տարվայ կէսը անցել են միայն ստամոքսը և սկսել են արեան շրջանառութիւնը, որը երևի կը տևի մինչև տարվայ վերջը։ Իսկ միւս ամենակարևոր մասերը պիտի չը սովորեն. սրա պատճառներից գլխաւորն այն է, որ ոչ-մասնագէտ ուսուցիչը դէսից դէնից հազիւ կարողանում է թալանել ու տալ իր աշակերտներին մարդու մարմնի—այն էլ մի քանի գործարանների—ամենահամառօտ, խղճուկ ֆիզիոլոգիան, անատոմիա և մի քիչ էլ հիստոլոգիա—երբէք ուշք չը դարձնելով գիգիենայի վրա, (որովհետև ինքը ուսուցիչը չը գիտէ) որը ամենակարևորն ու անհրաժեշտն է։

Մարմնամարզութեան դասերի մասին խօսք լինել էլ չէ կարող։ Չը կան և ամենահասարակ ու ամենաանհրաժեշտ մարմնամարզական գործիքներ։ Միջանկեալ այս էլ ասեմ, որ այս տարի տեսուչը երեք լսարանցիների ներկայութեամբ հանդիսաւոր խոստում տուեց գործիքներ առնելու (բայց խոստումից կարելի է անել ձրի)։

Ճեմարանում լինում է տարին մի անգամ «բժշկական քննութիւն» կոչված ձևականութիւնը. քննութիւնը լինում է ոչ շատ կանոնաւոր. մի ցուցակի վրա նշանակում են հիւանդների անունները. այսպիսով վերջանում է այս ձևականութիւնը։ Իսկ այդ ցուցակը հիմա էլ դեռ կարող էք գտնել այնտեղ, որտեղ դրված էր։ Մարդ իսկի չէ կարողանում իմանալ թէ ինչու՞ կատարվեց այդ ձևականութիւնը։

Այս տարվայ քննութեան հետևանքը այն եղաւ, որ ես իմացայ, որ աշակերտութեան մի ստուար մասը տառապում է հիւանդութիւնով։ (Շատերն են օրերով պառկել և տանջվել)։ Տեսուչը խոստացաւ (տարվայ սկզբին) մասնագէտ բժիշկ հրաւիրել. բայց երբ յիշեցնում էի այդ մասին, լսում էի արդէն շուրջոն դարձած նախադասութիւնը. «Հա, կը բերենք»։ Եւ դեռ գալիս է։

Տեսնենք այժմ հիւանդանոցի դրութիւնը։

(Կը շարունակվի)

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ղարաբաղա, Հին-Նախիջևանի գաւառ, փետրվարի 16 ին։—Ամսիս 29 ին Գեօմրի գիւղից տասը պատուաւոր անձինք ներկայացան իրանց գաւառամասի պ. պրիստաւին, որը յայտնել էր նրանց, թէ պօլիցիան պահանջել է գեօմրեցիներից, նորսեցիներից և նորս[illegible]ներից տուգանք 1440 րուբլի, որպէս թէ Ղարաբաղի թուրքերից, սատանէն գիտէ, երբ, տարած ոչխարի համար։

Բայց պօլիցիան գիտէ՞ ճշտութեամբ, թէ ով է տարել այդ ոչխարը և որքան է եղել ոչխարի թիւը, կամ թէ արդեօք տարված է ոչխարը. այդ հարցերը պօլիցիային չեն հետաքրքրում. բաւական է, որ բողոք կայ և անկասկած, պօլիցիան պատրաստ է գործելու տենդենցիօզ ուղղութեամբ։

Կարելի՞ է մոռանալ այն դրութիւնը, երբ 30 օր, բառիս բուն նշանակութեամբ, պաշարման մէջ էինք. երբ հայ գիւղերից ժողովուրդը սրտապատառ, ողբ ու կոծով, աղիողորմ հեծկլտանքով, ոտաբոբիկ ու գլխաբաց փախչում էր դէպի Գեօմրի. մայրը գրկից վայր էր գցում իր ծծկեր երեխային ու փախչում. եղբայրը քրոջն էր թողնում բռնաբարութեան գրկում ու հեռանում, մարդը կնոջը. եղբօրն էին մորթում եղբօր առաջ, հարևանին կտրատում դրացու առաջ։ Այդ ժամանակ պօլիցիան հրճվում էր։ Մեր նախկին գաւառապետը՝ Էնկելը շրջում էր այդ ժամանակ գիւղերը, գեղարուեստական բաւականութիւն ստանում։

Տարան հազարաւոր տաւար ու ոչխար. գիւղերը մատնվեցին դատարկութեան ու չը տեսնված աղքատութեան, հարիւրաւոր մարդիկ կոտորվեցին սովից ու քաղցից, հոգեւոր տանջանքից։ Կառավարութիւնն ինչ արեց. մի կոպէկ ձրի փող բաց թողե՞ց կամ հային կամ թուրքին. քաւ լիցի։ Սպանվեց մեր տանուտէրը իր թուրք ծառայողի ձեռքով ամենախաղաղ ժամանակը. որբերը մնացին անտէր ու անպաշտպան. քանիցս դիմումներ են եղել կառավարութեանը, որ գոնէ իր պաշտօնեայի ընտանիքին բաւարարութիւն տայ։

Այն ալան-թալանի ժամանակ, երբ օրական, ինչպէս ասում եմ, հարիւրաւոր ապրանք էր տարվում թուրքերի ձեռքով, գեօմրեցիք ու նորսեցիք մի անգամ միայն սիրտ արին հետևել յափշտակողներին և յետ խլել իրանց քաղցր ապրանքը. այդ բանը յուզեց Նախիջևանի խաների սիրտը։ Գեօմրեցիք այնքան համարձակութիւն ունենան, որ խաների սրուկ-ծառաների ձեռքից յետ խլեն իրանց ապրանքը, այնքան սիրտ ունենան, որ պաշտպանեն իրանց գիւղը. պէտք է պատժել գեօմրեցիներին, անպատճառ պատժել, ուխտեցին խաները։ Այնուհետև դրգռում էին շարունակ թուրք տգէտ ամբոխին իրանց աղաների միջոցով խաները և անվերջ գանգատներ էին, որ թափվում էին կառավարութեան առաջ թուրքերի կողմից գեօմրեցիների վրա. 2 րդ գաւառամասի պ. պրիստաւի մօտ բազմաթիւ այդպիսի խնդիրներ կային, որոնց հետևանքն եղաւ այն 1440 րուբլին։

Իրանք խաներն անգամ կեղծիք սարքեցին կճելու Գեօմրի գիւղը, որը բախտ էր ունեցել պատահմամբ իր տեղում մնալու. այդ բանը ծակում էր խաների աչքը։ Գեօմրեցիք տարել են խաների 40/0 գլուխ ոչխարը. ահա կեղծիքը, որ հնարեցին մեր խաները դեռ այն ժամանակ, երբ խեղճ գեօմրեցիք վախից գիւղից անգամ դուրս չէին գալիս։ Սակայն խաների չամչէ փլաւն ու շողշողուն տասնոցները կեղծիքը դարձրին իսկութիւն. յիրաւի, եղել Է Նախիջևանում մի կառավարչական պաշտօնեայ, որը խաների չամչից չէ կերել. դժբաղդաբար շատ քչերը։

Հարիւրաւոր գիւղեր կործանվեցին, հազարաւոր ընտանիքներ քայքայվեցին, միլիոններ փչացան, ոչինչ. բայց խաների այդ կեղծիքը չէ անտես առնվում. նա ճշմարտութեան է փոխվել։

Եւ այսօր շաբաթ չէ անցնում, որ քննիչը գեօմրեցիներից մարդ չը կանչէ Նախիջևան այդ կեղծ գործի համար. երեք հոգու արդէն միացրել են և ով գիտէ դեռ քանիսն էլ մեղադրվելու են։

Վաղը, միւս օրը ստիպելու են այն 1440 րուբլին էլ վճարել։

Գիւղացին տալուց աչք չէ բաց անում. մտէք Գեօմրի գիւղը, ապրէք մի տարի, և դուք խելագարված դուրս կը փախչէք այդտեղից։ Ամեն օր հարկ են հաւաքում. պետական հարկը չէ վերջանում, սկսվում է բէգական բահրան. այդ չը վերջացած, գալիս են դատարանական ծախքերը, դրանց ետևից կրունկ կոխ սկսվում է հասարակական սուլօրական ու արտակարգ ծախքերի հաւաքումը, դրանց վրա աւելանում է տուգանքը, տանուտէրների աւելորդ ռոճիկը, պատվօղի փողը, ստրաժնիկների ծախքերը և այլն և այլն. որն ասեմ, որը թողեմ։

Նայեցէք մեր պօլիցիայի կարգադրութեանը։ Մեր Ղարաբաղայի հասարակութեան գիւղերը թալանված են. փոխանակ նրա ծախքերը քչացնելու և նպաստներ տալու, ընդհակառակը ծանրաբեռնում է աւելի անտեղի ու անմիտ ծախքերով, և այն էլ յօգուտ այնպիսի պաշտօնեաների, որոնք աւազակների գլուխ են կանգնած, իրանց անգրագէտ տգիտութեամբ միմիայն քայքայում են իրանց վստահացած հասարակութիւնը։ Երևակայեցէք, մի այդպիսի տանուտէրի նշանակում են 800 րուբլի ռոճիկ։ **

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Որչափ վառ յոյսերով էինք պաշարված առաջին Պետական Դումայի բացման օրերին, այնչափ էլ այժմ մռայլութեամբ ենք նայում այս երկրորդ Դումայի վրա։ Ի նկատի ունենալով անցեալի տխուր փորձը, մարդ միանգամայն դժուարանում է գուշակութիւններ ու ենթադրութիւններ անել, թէ ինչ վախճան արդեօք պիտի ունենայ այս երկրորդ Դուման, ինչ պիտի կարողանայ նա անել Ռուսաստանի տանջված ու հալումաշ եղած ժողովրդի համար, ինչ զիջումներ նա պիտի կարողանայ կորզել միապետական բիւրոկրատիայից, որը զիջումներ անելու դեռ և ոչ մի տրամադրութիւն չէ ցոյց տալիս, այլ, ընդհակառակը, միշտ և միշտ ժողովրդից է զիջումներ պահանջում և սպառնական կերպով դեռ ամուր կանգնած է իր դիրքերի վրա։

Ժամանակի [illegible] հէնց այսպիսի խորհրդաւորութիւնն ու անորոշութիւնը ի նկատի առնելով, երբ ամենամօտիկ ապագան անգամ թանձր մշուշի մէջ է թաղված, մասնաւորապէս հետաքրքիր է դառնում եւրոպական մամուլի կարծիքը լսել մեր երկրի ներքին քաղաքական գործերի մասին։ Դա հետաքրքիր է մանաւանդ այն տեսակէտից, որ մեր բիւրոկրատիայի զիջումներ անել կամ չանելու հարցը գլխաւորապէս կախված է այն հանգամանքից, թէ արդեօք եւրոպացիները դրամ կը տան դարձեալ մեր կառավարութեանը, առանց Պետական Դումայի համաձայնութեան ու հաւանութեան։

Ահա թէ ինչ են գրում եւրոպական թերթերը։ Սկսենք աւստրիական «Neue Freie Presse» թերթից, որը մեծ հեղինակութիւն է վայելում ֆինանսական շրջաններում և մեծ ազդեցութիւն ունի նրանց վրա։

Յիշելով թէ ինչպիսի հանգամանքների մէջ ցրվեց առաջին Պետական Դուման, յիշելով այն բոլոր բռնութիւնները ու միջոցները, որ Ստոլիպինի կառավարութիւնը սենատի հետ միացած գործադրեցին ընտրողների թիւը կրճատելու և «հնազանդ» Դումա ստանալու համար, և մատնանշելով օպպօզիցիայի վերջնական ու կատարեալ յաղթութիւնը, վերոյիշեալ թերթը ասում է.

«Չը նայելով կառավարչական բոլոր արգելքներին, բողոքի ոգին ոչ միայն չը թուլացաւ, այլ և սաստիկ ուժեղացաւ։ Դումա մտնող օպպօզիցիան հիմա շատ աւելի ուժեղ է քան առաջ էր. հիմա Դումայի բարոյական ուժը շատ աւելի մեծացաւ... Ինչպէս երևում է, ռուս ժողովրդի մեծամասնութեան մէջ շատ կենդանի է անընկճելի կամքը, որը ձգտում է մի անփոփոխ նպատակի, այն է՝ սահմանադրութիւն նուաճել։

«Նոր Պետական Դուման այժմեանից արդէն մի զօրաւոր ուժ է ներկայացնում իրանից։ Դրան ապացոյց կարող են լինել ֆրանսիական պալատում եղած վերջին վիճաբանութիւնները։ Այնտեղ շատ լուրջ բողոքի ձայներ էին հնչում այն բանի դէմ, որ Ֆրանսիան 11 միլիարդ ֆրանկ է վստահացել Ռուսաստանին։ Մինչև իսկ պահպանողական տրամադրութեան տէր մարդիկ էլ լուրջ վախ էին արտայայտում։ Մինստր Պիշօնը ստիպված էր կասկածողներին հաւատացնելու, թէ ռուսաց կառավարութիւնը արդէն իրագործում է այն սահմանադրական կարգերը, որ նա խոստացել էր։ Այստեղից պարզ երևում է, որ նոր Դուման մի ուժ է։ Ռուսաստանի վարկը այժմ նոյնն է, ինչ որ և եւրոպական վարկը։ Եւ եթէ ռուսաց կառավարութիւնը նորից կը ցանկանայ Դումայի դէմ կռիւ մղել, այն ժամանակ նա խիստ հակասութեան մէջ կընկնի հասարակական կարծիքի հետ, և հէնց այն հասարակական կարծիքի հետ, որով Ռուսաստանի վարկն է որոշվում և որը ազդում է ռուսաց կարիքները օտար գումարներով ծածկելու հնարաւորութեան վրա։ Ահա թէ ինչու պէտք է կարծել, թէ երկրորդ Դումայի ընտրութիւնները շատ աւելի մեծ ճնշում կը գործեն աբսօլիւտիզմի վրա, որին այլևս ուրիշ բան չէ մնում անելու, քան «démettre ou se sousmettre» (հեռանալ կամ հպատակվել)։

Նոյն չափազանց մեծ համակրութիւնն է նկատվում դէպի մեր երկրորդ Պետական Դուման և ֆրանսիական մամուլի մէջ, որը նոյնպէս շատ լաւատես աչքով է նայում նրա ճակատագրի վրա և խիստ քննադատութեան ենթարկում Ստոլիպինի քաղաքականութիւնը։ Օպպօզիցիայի յաղթութիւնից յետոյ Մոսկվայում, «Sиecle» թերթը մասնաւոր ուշադրութեան է առնում Ստոլիպինի այն մանեօվրը, որ նա մայրաքաղաքների ընտրութիւնները համարեա թէ բոլոր ընտրութիւններից վերջը նշանակեց։ Ստոլիպինի այդ վարմունքը «Siecle»-ը բացատրում է նրանով, որ Ռուսաստանի Բիսմարկը զգուշացել է, թէ մի՛ գուցէ գաւառները մայրաքաղաքների վատ օրինակից վարակվին ու նրանք էլ ընդդիմադիրներից ընտրեն։ «Նա մտածել է, թէ Մոսկվան միահեծանութեան ու բէակցիայի օրօրանն է,—ասում է վերոյիշեալ թերթը,—ուստի և հաւատարիմ կը մնայ իր հին աւանդութիւններին։ Բայց, հակառակ այն բոլոր կատաղի հալածանքներին, որ նա մղում էր կադէտների դէմ, այս վերջինները փառաւոր յաղթութիւն տարան Մոսկվայում»։

Ժօրէսի «Humanité» թերթը Ռուսաստանի երկրորդ Պետական Դումային նուիրած յօդուածում ընդգծում է այն հանգամանքը, որ առաջին Դումայի ցրելը ամենապերճախօս ապացոյց է, որ բիւրօկրատիան և օլիգարխիական արիստոկրատիան անընդունակ են երկիրը կառավարել «ժողովրդի հետ և ժողովրդի համար»։ «Երկրորդ Դումայի ընտրութիւնները միայն գալիս են մի աւելորդ անգամ ապացուցանելու այդ բանը, ասում է «Himanité»-ն։ Ինչ էլ որ ասեն երկրորդ Դումա մտնող զանազան ընդդիմադիր խմբակների բնաւորութեան ու նշանակութեան մասին, այնուամենայնիւ ամենամեծ աններքելին այն է, որ կառավարութիւնը այնպիսի մի խիստ պարտութիւն կրեց, որի մասին անկարելի էր սկզբներում գուշակել, երբ առաջին պաշտօնական տեղեկութիւններն էին ստացվում։

«Դուման,—շարունակում է այդ թերթը,—կառավարութեան ձեռք ու ոտքը կը կապի դրամական խնդրի մէջ, որովհետև ընտրութիւնների այդպիսի վախճանից յետոյ ոչ ոք սիրտ չի անի փոխառութիւն տալ, առանց Դումայի հաւանութեան»։

Պակաս խրախուսական չէ և «Radical» թերթի կարծիքը։

«Հակառակ բոլոր սահմանափակումների ու բարդ խարդաւանքների,—ասում է այդ թերթը,—որ գործադրեց կառավարութիւնը ընտրողական սիստեմի վերաբերեալ, հակառակ բոլոր բացառիկ միջոցների ու ամեն տեսակ մութ մեքենայութիւնների, որ կատարվում էին ընտրողական բիւլլետէնների վերաբերեալ, հակառակ կառավարութեան գործ դրած բոլոր մանեօվրների, որոնք մերթ սոսկ բռնութիւններով էին արտայայտվում, իսկ երբեմն էլ ամենանենգամիտ մաքիավելական բնաւորութիւնն էին կրում, հակառակ այդ բոլոր բաների, ասում ենք, Ռուսաստանը յետ չը նահանջեց։ Ռուսաստանը հաւատարիմ մնաց իրան։ Նա ընդդիմադիրների մի փայլուն մեծամասնութիւն տուեց։ Ջախջախումը լրնանում է. Նոր Դուման չի զիջանի իր նախորդին»։

Իսկ բուրժուազական «Temps» թերթը, որ միշտ սաստիկ գգուշանում է մեր բիւրոկրատիայի «խաթրին» դիպչել, հետևեալ տողերն է նուիրում մեր երկրորդ Դումային.

«Ընտրութիւնների հետևանքից,—ասում է այդ թերթը,—այն պարզ եզրակացութիւնը կարելի է անել, որ, հակառակ այն բոլոր հալածանքների, որ մղում էր կառավարութիւնը կադէտների դէմ, այս վերջինները Դումա մտան ահագին մեծամասնութեամբ և նրանք իրանց միակերպութեամբ ամենաուժեղ

կուսակցութիւնն են այնտեղ ներկայացնում։

«Հակառակ այն հալածանքների, որոնց գործութեամբ Վիբորգի կոչի հեղինակները զրկւեցին ընտրողական իրաւունքից, հակառակ կադէտների համագումարի վրա դրված ադմինիստրացիայի վէտոյի, հակառակ նրանց կուսակցութիւնը լեգալիզացիայից զրկելուն և հակառակ միւս բոլոր՝ այդ կուսակցութեան դէմ յարուցված արգելքների, կադէտները այնուամենայնիւ բոլոր ընտրողական քուէների մօտ մի քառորդը ստացան։ Առաջին Դումայում նրանք աւելի մեծ թիւ էին կազմում։ Բայց նրանց քանակի կորուստը լցվում է նրանց կազմի որակով, որովհետև այս անգամ նրանց ձայն են տուել ամենալուսաւորեալ շրջանները, մեծ քաղաքների շրջանները, որոնք մանաւանդ խիստ տուժել էին սենատի «բացատրութիւններից»։ Այդ տեսակէտից մեծ նշանակութիւն ունեն Մոսկվայի և Պետերբուրգի ընկերութիւնները»։

«Temps»-ը մասնաւոր ուշադրութիւն է դարձնում նաև կադէտներին մինչև կապող համերաշխութեան ու կարգապահութեան վրա, ասելով, որ նրանց իսկական տեղը Դումայում՝ կենտրոնն է։

Ռ.

ԿՆԱՆՔԻ ՇՈՒՐՋԸ

III

Ընտրութիւնները վերջացան։ Նրանք չարդարացրին կառավարութեան յոյսերը։

Աջակողմը ջախջախվեց...

Նրանց լիդերները ամեն տեղ սոսկալի պարտութիւն կրեցին։

Զարժէ մատնանշել նրանց «յաղթութիւնը» մի քանի տեղերում, որը գլուխ եկաւ բատ մեծի մասին շնորհիւ նրանց մի շարք բարձրաստիճան հովանաւորների ջանքերի, ինչպէս Բեսարաբիայում, Կիևում և մասամբ Պոլտաւայի ու Վոլինի նահանգներում։

Մնացած տեղերում նրանց հայրենասիրական ջանքերը չը վարձատրվեցին անշնորհակալ, աննկատես ընտրողների կողմից...

Կատարեալ յուսահատութիւն։

Սև-հարիւրեակայինների գլխաւոր հրամանատար օրեր խուլիգան Դուբրովինը գնում է... Երուսաղէմ։

Մեղքերը քաւելու համար...

Անլսելի մեղքեր, որ գործեց նա իր տմարդի բանակով ընտրութիւնների ժամանակ։

Մի բան միայն նրանց չանելու, ապշեցնելու պատմութեան համբերատար էջերը...

Միջոցների մէջ նրանք խտրութիւն դրին։

Ի՞նչեր էին անում նրանք։

Քիշինևում նրանք պատռում էին խանութ-թից-խանութ, տնից-տուն և մահվան սպառնալիքներով պահանջում էին կամ տալ այն թերթիկները, որ գրած էին նրանց լիդերների անունները կամ իսպառ չը մասնակցել ընտրութիւններին. հակառակ դէպքում նրանց սպառնում էին, և ոչ անհիմն կերպով՝ պօգրոմի ուրուականով...

Այսպիսով Քիշինևում, որտեղ հրէաները ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնն են կազմում և հետևապէս նրանցից էլ կախված էր անկասկած ընտրութեան հետևանքը՝ չը մասնակցեցին Կրուշևան, Պուրիշկևիչ, Րէյն, Սինադինո, Կրուպենսկի և այլ հռչակաւոր ու ամենաականաւոր խուլիգաններ ընտրելու անպիւ գործում, գործ՝ որ աւելի քան ստոր է մարդկային արժանապատւութիւնից...

Նոյնը և Կիևմ քաղաքում, որտեղ նոյնպէս հրէաները հրաժարվեցին Պլատոնին ձայն տալու պատւից, բանի ուժով նրանց շնքին փաթաթվող այդ խուլիգանական պատւից...

Եարոսլավում, օրինակ, նրանք գործում էին լրբութեան գագաթնակէտին հասած աղատութեամբ. նրանց «ագիտատորները» խաղաղ ժողովրդին անհաւատալի բանութիւնների էին ենթարկում։ Նրանք պատռում էին ամբողջ քաղաքում և մահվան սպառնալիքներով ժողովվելով թեկնածուների արդէն գրած-պատրաստ թերթիկները՝ տալիս էին նրանց փոխարէն տպած թերթիկներ իրանց լիդերների անուններով։ Ժողոված թերթիկները նրանց ծառայում էին իբրև ուղեցոյց, պատելու քաղաքում և որոնելու միւս կուսակցութիւնների թեկնածուներին՝ նրանց բարբարոսական տանջանքների ենթարկելու համար...

Կրկնեմնք մի անգամ էլ, թէ նրանք ինչեր էին անում Օդեսայում։

Նրանք խստիւ արգելում էին հրէաներին մօտենալու քուէատուփերին...

Եւ նրանք, Օդեսայի այդ «յանդուգն» հրէաները չը կամեցան լսել նրանց, գնացին իրանց շաւղով, կատարեցին իրանց քաղաքացիական ամենատարրական պարտականութիւններից մէկը և արիւնը մի անգամ էլ հոսեց Հալաւային Պալմիրայի փողոցներում...

Ամեն ինչ պատրաստվում էր այնտեղ հմուտ ղեկավարների և «տնյարդ» հովանաւորողների ջանքերով։ Գիտեմ և տեսել եմ, թէ ինչպիսի եռանդով էին տարածում Օդեսայում և նրա դաւառում խուլիգանների օրգան «Русская Рѣчь»-ի թռուցիկները, որով ամենաանպատկառ ափաշկարութեամբ Կաուլբարսին և արբանեակները հրաւիրում էին «աշխատել շուտով վերջ տալ հրէաներին»։ Այստեղ պէտք է յիշատակել և այն մեծ հովանաւորութեան մասին, որ գտնում էր այդ խուլիգանական թերթը այն ժամանակվայ գեն.-նահանգապետ խելակորոյս Կարանգոզովի կողմից։ Նա գիմում էր ամենակտրական միջոցների թերթը ուժով քաղաքում տարածելու համար, թոյլատրելով անցորդներին բանի ուժով վաճառելու։ Նա նոյն իսկ անցեալ յուլիս ամսին դիմեց մի կոչով ազգաբնակութեանը «աջակցել» թերթի գոյութեանը դրամական նուէրներով, մինչև նրա, Կարանգոզովի մէջնորդութիւնը կառավարութեան առաջ՝ կառավարչական սուբսիդիա նշանակել թերթին—կիրականանայ։ Այժմ հասկանալի չէ, թէ ումից էին բղխում վերոյիշեալ թռուցիկները...

Ի՞նչ էին ասում այդ թռուցիկները. որ ամբողջ Ռուսաստանի անբաղդութեան պատճառները հրէաներն են, ինչպէս և լեհերը, հայերը, որ ուսանողներն ու այդ «կրամօլնիկ-ներն» են, որոնք ուզում են տապալել «ինքնակալութիւնը», որ դրանք բոլորն էլ «ներքին թշնամիներ» են. որ եթէ, վերջապէս, նրանց բոլորին՝ մանաւանդ հրէաներին ոչընչացնեն, այն ժամանակ կը սկսվի իսկական բարեկեցութիւն...

Եւ չգիտեմ գնդում խլրտումներ տեղի ունէին. երբ «անկարգութիւնները» վերջացան, զին-

ւորներին հասկացրին, որ նրանք իրանց մեղքը քաւել կարող են—եթէ գործնական մասնակցութիւն ունենան պօգրոմում...

Աչքի են ընկնում մանաւանդ թեմական առաջնորդները. խուլիգանական ասպարէզում այդ «վլադիկաները» ոչ ոքից ետ մնալ չէին ուզում։

Սարատովում, օրինակ, պօգրոմի թռուցիկները տպվում էին Հերմոգէն եպիսկոպոսի օրհնութեամբ...

Մոսկվայի նահանգում այդ թռուցիկները վաւերացվում էին Սէրգիուսովի եպիսկոպոս Նիկոնի ստորագրութեամբ և նրանք հրատարակվում էին տասնեակ հազարներով Տրոիցկօ-Սէրգիեվսկի տաճարի անունից...

Դատարաններում քանիցս ապացուցված է, որ այդ պօգրոմները կազմակերպվում էին շատ բարձրաստիճան անձնաւորութիւնների կողմից, որոնք և շատ անգամ անձամբ մասնակցում էին այդ «հայրենասիրական» գործին...

Ո՞վ չէ յիշում, որ մինիստր Դուրնովօն, երբ քննվում էր հռչակաւոր պօգրոմիստներ Նէյգգարդի և Կուրլովի գործը՝ յայտարարեց սենատում, որ «Կուրլովը և Նէյգգարդը երբէք և ոչ մի դէպքում չեն կարող և չէին կարող պատասխանատւութեան ենթարկվել (ինչպէս էլ երևի և Նակաշիձէն...), որովհետև նրանք իրանց գործողութիւններով ղեկավարվել են կառավարութեան հայեացքներով և ծրագիրներով, որով և երևան են եկել իբրև նրա ցանկութիւնների ճիշտ արտայայտիչներ»...

Լուսաբանութիւնների կարօտ է արդեօք պատմական այդ բացատրութիւնը, որով ներկայումս ոսկի տառերով զարդարված են խուլիգանների ռազմական դրօշները...

Ար. Թոն.

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՄԱՍԻՆ

—

«Մշակի» մէջ յայտնված էր, որ հանգուցեալ Ե. Դաւիթեանի քոյրերը, իբրև ժառանգուհիներ, խորհրդակցութեամբ Ա. Ցարութիւնեանի հետ որոշել են հիմնել գիւղատնտեսական մի դպրոց Ղազախի գաւառի Քարվանսարա գիւղում։

Դպրոցի տիպը և նրա գործունէութեան յատակագիծը պարզելու համար ժառանգուհիների բնակարանում երկու անգամ տեղի ունեցան խորհրդակցութիւններ, որոնց մասնակցում էին մասնագէտներ և գործին տեղեակ անձեր։

Վերջին նիստին, որ կայացաւ ուրբաթ օր փետրվարի 23 ին, պարզվեցին այն հիմնական կէտերը, որոնց պէտք է աչքի առաջ ունենան ծրագիր և կանոնադրութիւն մշակողները։

Խորհրդակցութեանը նախագահ ընտրվեց Ա. Քալանթար։

Նրա արած զեկուցումից պարզվեց, որ դպրոցի համար նշանակված հողը գտնվում է Քարվանսարա գիւղում և պարունակում է մօտաւորապէս 80—100 դեսեատին տարածութիւն։ Հողը մեծ մասամբ ջրովի է և յարմար է թէ երկրագործութեան և թէ այգեգործութեան համար։ Դպրոցական հողի դիրքը համապատասխան լինելով ընդարձակ շրջանի գիւղական պայմաններին, կարող կը լինի տալ պիտանի գիտելիքներ ազգաբնակութեան մի ստուար մասի համար։ Այստեղ կարելի է զարգացնել այն բոլոր կուլտուրաները, որոնք յատուկ են միջին լեռնային և ալպիական գօտիներին։ Դպրոցը պէտք է տայ և մի քանի արհեստների գործնական գիտութիւն։

Ս. Ցարութիւնեան զեկուցեց, որ Քարվանսարայի գիւղացիները համախօսականով տըւել են իրանց համաձայնութիւնը յատկացնելու հող դպրոցի համար։

Խորհրդակցութեան հրաւիրված Ի. Ցինամզըգվարով յայտնեց, որ ցանկալի չէ դպրոցում միացնել տարրական ուսումը մասնագիտական հետ և ունենալ պանսիօն։

Ա. Աթանասեան զեկուցեց, որ նա պ. Շահբազեանի հետ յատուկ քննութեան են ենթարկել ուսման հարցը և եկել են այն եզրակացութեան, որ պէտք է դպրոցը ունենայ երկու բաժին, հանրակրթական և մասնագիտական առարկաների համար, որոնցից առաջինը կը պահանջէ 2, իսկ միւսը 3 տարի։

Թիֆլիսի այգեգործական դպրոցի կառավարիչ Խունդաձէ յայտնեց, որ պէտք է դպրոցի համար յատկացրած հողը մաքրվի և նորից պատրաստվի յատուկ կրթական նպատակների համար։

Գ. Եարալեան յանձն առաւ հաշիւ կազմել այն ծախսերի մասին, որ կը պահանջեն դպրոցական շինութիւնները։

Մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ որոշվեց.

1. Մի յատուկ յանձնաժողովի միջոցով ուսումնասիրել դպրոցի համար յատկացրած տեղը և ունենալ նրա պլանը ու ճիշտ նկարագիրը։

2. Եթէ խորհրդակցութեան պարզած հարցերը նոր փոփոխութիւնների չենթարկվեն, անմիջապէս ձեռնարկել հողի մշակմանը կրթական նպատակների համար, հրաւիրելով մասնագէտ անձի։

3. Աչնանից բանալ առաջին դասարանը և անցնել հանրագիտական առարկաներ, յանձնելով դասաւանդութիւնը տեսչին և մի ուսուցչի։

4. Մի տարուց յետոյ, երբ կը բացվի երկրորդ դասարանը, հրաւիրել դարձեալ մի ուսուցիչ և մի օգնական կառավարչի համար։

5. Առաջին դասարանում ընդունել մինչև 25—30 աշակերտ, երկրորդում 25, իսկ մասնագիտականներում 20–15, ընդունելով ընդհանուր թիւը 100։

6. Ընդունել նաև պ. ակտիկանտներ այնքան, որքան կարելի կը գտնէ դպրոցի վարչութիւնը և ունենալ բանւորների մի որոշ թիւ։

7. Տնկարանները և բանջարանոցը սկսել փոքր տարածութեան վրա, նպատակ դնելով ժամանակով ընդարձակել մինչև 15, գուցէ և 20 դեսեատին։

8. Մնացած հողի վրա հաստատել հողագործական կանոնաւոր տնտեսութիւն 8—9 ամեայ սերմաշրջանով։

9. Մասնագիտական դասարանների համար, երբ կը բացվեն, հրաւիրել երկու ուսուցիչ։

10. Մտցնել դարբնութեան և հիւսնութեան արհեստներ, հրաւիրելով 2 վարպետ։

11. Շինութիւններ ունենալ 5 դասարանի, 1 սեղանարանի, 1 ուսուցչանոցի և գրադարանի, 2 արհեստանոցի, 10—15 ուսուցչական սենեակների, 1 սարայի, 1 գոմի, 1 կաթնատանի, մի քանի սարքավորների համար։

12. Հանրակրթարանում աւանդել հայ և ռուս լեզուները, թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, երկրաչափութիւն, բնական գիտութիւններ, գծագրութիւն, կրօն, երգեցողութիւն։

13. Մասնագիտականներում աւանդել երկրագործութիւն, անասնապահութիւն, այգեգործութիւն, շերամապահութիւն, մեղուաբուծութիւն, օրէնսգիտութիւն, առողջապահութիւն։

14. Աշակերտների աշխատանքների համար որոշ շրջաններում նշանակել վարձագին։

15. Պարզել թէ պետութիւնը որքան հող կարող է յատկացնել դպրոցի նպատակների համար։

Բ.

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՎԱՂԱԺԱՄ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

—

Ռուս բիւրօկրատիան, չը նայելով որ աշխատանքի անընդունակ էր համարում առաջին Դուման, այնուամենայնիւ անուրանալի է, որ նա գործնական շատ դասեր է առել և շատ բան սովորել նրանից.

Նա իր առաջին դէբիւտի ժամանակ դուրս եկաւ ժողովրդական ներկայացուցիչների առաջ դատարկ ձեռքերով, առանց որևէ օրինագծերի, եթէ չը հաշւելու լինենք ջերմանոցների (օրանժերեյաների) և լուացքարանների օրինագծերը։

Այս անգամ նա հանդէս է գալիս մի շարք օրինագծերով, որոնք կազմված են հիմնական օրէնքների 87-րդ յօդուածի հիման վրա։

Ուշագրաւ է, որ այդ օրինագծերից մի քանիսը մամուլի նիւթ դարձան ընտրութիւնների նախօրեակին։

Տարիների ընթացքում ռուս բիւրօկրատիան ոչ մի տրամադրութիւն չէ ցոյց տուել գիւղացիութեան դրութիւնը բարուքելու համար, բայց անտարբերութիւն է պահպանել դէպի նրա ծանր վիճակը նոյն իսկ սովի տարիներում։ Իսկ այսօր իր հոգածութեան առարկան է դարձրել նրան, մշակում է օրինագիծ հողային կնճռոտ խնդիրը լուծելու համար։ Եւ իր ձեռքերով խախտման փորձ է անում սեպհականութեան իրաւունքի դէմ՝ համայնքի դէմ հրատարակած օրէնքով։

Միամտութիւն կը լինէր կարծել, որ նա իսկապէս ուզում է գիւղացու վիճակը բարեփոխել։ Դա մի մանեովր է, որով ուզում է երկու բան շահել. մի կողմից մոլորեցնելով սիրաշահել գիւղացուն, իսկ միւս կողմից համայնքի կոտ ուժը ջլատել։

Նա մոռացութեան չէ տուել մի ուրիշ ստուար բազմութեան ևս—գործակատարներին, որոնց մասին հրատարակված օրինագիծը երկգիմի բնաւորութիւն ունի. նա ուզում է իբր թէ նրանց դրութիւնը թեթևացնել, բայց չէ զլանում դաղտնի կնիկսեններ անել գործատէրերին։

Ահա այդ ուղղութեամբ և բնաւորութեամբ նա մշակել է 15 ից աւելի օրինագծեր, բայց կատարված հապճեպ և ի վնաս ազգաբնակութեան մեծամասնութեան շահերի։

Այդ տեսակ օրինագծերից մէկն էլ «կալանաւորներին պայմանական վաղաժամ ազատութիւն տալու նախագիծն է», որ մօտ օրերս արդարադատութեան մինիստրը առաջարկել է մինիստրների խորհրդի քննութեան։

Այդ օրինագիծը, որի գաղափարը ինքնըստինքեան շատ համակրելի է, գրված է շատ բարդ պայմանների մէջ, վատ հողի վրա և միշտ էլ թիւրիմացութիւնների ու բիւրօկրատիկան կամայականութիւնների տեղիք կարող է տալ իր անորոշութեան շնորհիւ.

Օրինագծի էութիւնը հետևեալն է.

Այն անձինք, որոնք 8 ամսից ոչ պակաս ժամանակով դատապարտված են բանտարկութեան կամ կալանաւորված ուղղիչ բաժանմունքներում կամ տան մէջ, կարող են պայմանական կերպով ազատվել դատաստանական դատավճռով սահմանված պատժի ժամանակամիջոցը դեռ չը լրացրած, և ազատութեան մէջ լրացնելու սահմանված ժամանակամիջոցի ¾ մասը, այնպէպքում միայն, եթէ նրանք կալանաւորութեան ժամանակ իրանց լաւ են պահում, գովելի վարք են ցոյց տալիս։ Սակայն ազատելուց առաջ ուշադրութեան են առնվում նրանց անցեալ կեանքը ևս, և ապա միայն, եթէ նրանք համապատասխանում են կալանաւորութեան մէջ ցոյց տուած լաւ վարք ու բարքին ու հիմք են տալիս ենթադրելու, որ կալանաւորութիւնից ազատվելուց յետոյ էլ իրանց լաւ կը պահեն և վայելուչ կեանք կը վարեն,—ազատւում են։

Օրինագծի հիման վրա պայմանական վաղաժամ ազատութիւն չէ տրվում այն անձանց, որոնք մեղադրվում են՝ 1) մուրացկանութեան համար և 2) այն բանտարկեալները, որոնք բանտարկութեան պատիժը լրացնելուց յետոյ պէտք է պահվեն աշխատանքի տան մէջ։

Կալանաւորների պայմանական վաղաժամ ազատութիւն տալու մասին կարող են հարց զարթեցնել դատախազական վարչութիւնը, կալանաւորութեան տեղերի կառավարիչը, տեղական հասարակական բանտային խնամակալութեան (պատրոնատի) անդամները, բանտային-բարեգործական կոմիտեսները, նրանց անդամները, դիրեկտօրները և դիրեկտրիսաները, բանտային խնամատար կոմիտեները և նրանց բաժանմունքները, բանտային տեսչութեան մէջ ծառայող քահանաներն ու բժիշկները։ Ազատելու մասին խնդիրը պէտք է ներկայացնել բանտային վարչութեան կառավարչին, իսկ վերջինս յանձնում է բանտային յատուկ խորհրդակցութիւններին, որոնք և վճռում են հարցը ձայների մեծամասնութեամբ։

Խնդիրը մերժվելու դէպքում միջնորդութիւնը կարելի է վերանորոգել 3 ամսից յետոյ ևս։

Իսկ խնդիրը յարգվելու դէպքում ստորագրութիւն է առնվում կալանաւորից, որ նա համաձայն է օգտվել վաղաժամ ազատութիւնից և յայտնէ թէ որտեղ է ընտրում ապրելու համար։ Որից յետոյ ուղարկվում է գործը տեղական նահանգական դատարանին հաստատելու։ Նրա այդ որոշումը անկարելի է այլևս բեկանել և իրագործվում է անմիջապէս։ Վաղաժամ ազատվածները մինչև պատժի համար սահմանված ժամանակը լրանալը գտնվում են իրանց ընտրած բնակավայրի տեղական հասարակական բանտային խնամակալութեան (պատրոնատի) ներքոյ, իսկ այն տեղերում, որտեղ այդպիսիները չը կան, բանտային խնամատար-ընկերութեան տեղական կոմիտեը և բաժանմունքն է նրանց խնամակալում կամ հսկում։ Որտեղ չը կան այդպիսիները, խնամակալութիւնը յանձնվում է տեղական հաշտարար կամ քաղաքային դատաւորներին և կամ զեմսկի նաչալնիկներին։ Մինչև պատժի ժամանակամիջոցը լրանալը վաղաժամ ազատվածները իրաւունք չունեն իրանց բնակավայրից հեռանալու առանց թոյլտւութեան տեղական վերահսկող մարմնի։

Բացակայելու իրաւունք ունեն ոչ աւելի քան 7 օր, իսկ աւելի ժամանակով կամ բնակավայրը փոխելու համար նրանք կարող են դիմել միայն այն դատարանին, որը վաղաժամ ազատութեան վճիռն է կայացրել։

Վաղաժամ ազատվողները կարող են կորցնել այդ ազատութիւնը, եթէ որևէ յանցանք գործելու լինեն։ Եւ այդ դէպքում վաղաժամ ազատութեան օրերը հաշւի չեն առնվում։

Ահա այդ է «պայմանական վաղաժամ ազատութեան օրինագծի» էութիւնը։

Խնդիրը նրանումն է, որ այդ վաղաժամ ազատութիւնը տալու համար կալանաւորին նախ պէտք է քննութեան ու դիտողութիւնների ենթարկել համաձայն այն ցուցմունքների, որը պէտք է տայ արդարադատութեան մինիստրը, պարզելու համար՝ կարելի՞ է ազատութիւն տալ թէ ոչ, նոյնպէս թէ՝ ի՞նչ կարգով քննել գործը բանտային յատուկ մասնաժողովում։

Դժուար չէ այդպիսի ցուցմունքների հետևանքը նախագուշակել, քանի որ բիւրօկրատական - ադմինիստրատիվ մեխանիզմը կը մնայ նոյնը։

Լ. Դանիէլեան

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Փետրվարի 18-ին

Այս վերջին երեք ամսվայ ընթացքում Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի հրաւէրով կայացան մի քանի ընդհանուր ժողովներ՝ կարգաւորելու սովեալներին հասցնելիք օգնութեան խնդիրը։ Ցաւելով պիտի խոստովանենք, որ հաւաքվում 20-30 մարդ, խօսում են խօսում ու ցրվում։ Երբ դեկտեմբերի 18 ին ընդհանուր ժողովը որոշեց շարունակել (նըպաստների) հանգանակութիւնը ամսավճարներով, այն ժամանակ ուղարկված էր Նախիջևան, Գանձակ, Ղազախ, Արէշ 45 վագոն, իսկ Շուշի և Զանգեզուր 41 վագոն և խոստացվել էր ևս 50 000 պուդ. այդ է եղել ուղարկվածը և խոստումն էլ մնացել է խոստում, որովհետև խոստացված 50 000 պուդը տեղ հասցնելու համար հարկաւոր է առնուազն 110,000 ր., իսկ Նպաստամատոյցը, որ արդէն կարողացել է 86 վագոն ուղարկել, հազիւ ունեցել է մուտք 110,000. այլ ևս ծրտեղից կարող էր 50 000 պուդ ևս ուղարկել։ Եւ շատ էլ հասկանալի է. դրամները հաւաքվում են մեծ դժուարութեամբ, ժողովուրդը բացարձակապէս չէ տալիս։

Միւս կողմից կուլտուրական ընկերութիւնն էլ թմրուկ է զարկում, զոռում-գոռչին բարձրացնում, մահամահի դրախտ է խոստանում քաղցած ժողովրդին, իսկ ունեցած չունեցած 6 վագոն ալիւրը, եղբ. Ժամհարեանների նուիրածը, դեռ ճանապարհին է՝ կէսը Եւլախում, իսկ կէսը Շուշում. իսկ կուլտուրական ընկերութեան քրտնաջան անդամները աշխատում են, գլուխ են տրաքացնում իմանալու, թէ այդ 6 վագոն ալիւրը ծ՞վ պիտի բաժանէ—կուլտուրական միութի՞ւնը, թէ Շուշու Նպաստամատոյցը. այդ հարցը կարծեմ այդպէս անորոշ էլ մնացել է. գուցէ թէ Նպաստամատոյցի նորերս Շուշի ուղարկած լիազօրին աջողվի հարցը որոշել։

Մեր թմբկահար Կոնստանտին Խատիսեանը, որը, պէտք է խղճմտանքով ասել, կազմել է շատ ճոխ ծրագիր ապագայ գիւղական պահեստների, գիւղական փոխադարձ վարկի, հիւանդանոցների, թատրոնների, գրադարանների, գեղարուեստի, դպրոցների, համալսարանների, ջրանցքների, ռազման և այլն հազար ու մի տեսակ սքանչելիքների, բայց... հնար չունենալով դրանք իրականացնելու, աչքը տնկել է Շուշու Նպաստամատոյցի հաբստութեան վրա և բոլոր կուլտուրական ընկերութեան շրջիկների, պրօպագանդիստների ու բժշկական խմբերի (և գուցէ շուտով տեղիս թատրոնական և այլ մասնաճիւղերի) ռոճիկները և ծախքերը շատ ճարպիկ կերպով քաշել է տալիս Նպաստամատոյցի գանձարանից։

Ինչևիցէ. ամսիս 11-ի ժողովը, պարզ տեսնելով, որ մինչև այժմ հանգանակված է շատ քիչ, քան իսկական կարիքներն են պահանջում, որոշեց.

1) Դիմել հեռագրով այստեղից բացակայ հարուստ հայերին և խնդրել իւրաքանչիւրից մի պատկառելի, կարիքներին համապատասխանող գումար.

2) Տեղիս ունևորների ամսավճարները մեծացնել և խնդրել նրանց վճարել իրանց ամսառուքը միանուագ.

3) Ընտրել նորից մի քանի անդամներ, բացի Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի անդամները, որոնք կը խմբագրէին հարուստներին ուղարկելիք հեռագիրը և կը սահմանէին նոր տուրքեր քաղաքում գտնվողների վերաբերմամբ՝ յունվարից մինչև յուլիս վճարելու համար.

4) Դիմել քաղաքային, հանքային, գործարանական շրջանների կառավարիչներին և խնդրել նրանց բանակցել իրանց բանւորներ և ծառայողների հետ, որ վերջինները ևս, ինչպէս որոշված է դեկտեմբերի 17-ի և յունվարի 21-ի ընդհանուր ժողովներում, շարունակէին կանոնաւորապէս մասնակցելու սովեալներին օգնելու գործին՝ իրանց ամսավճարներով և

5) Ամենագլխաւորը, այն բոլորին, որոնք ունեն միջոց վճարելու իրանց վերաբերմամբ սահմանած ամսառուքները, բայց չեն վճարել, ենթարկել բոյկօտի, առնելով նախապէս ընդհանուր ժողովների հաւանութիւնը, և այնպիսի միջոցներով, որոնցով կարելի կը լինի զգալ տալ մի կարգ հաստ և անզգայ կաշիների .. օրինակ եթէ առևտրական է չը վճարողը, գաղարեցնել նրանից առևտուր անելը, եթէ փաստաբան է—չը յանձնել նրան ոչ մի գործ և այլն։

Սակայն չենք կարող չը շօշափել մի հանգամանքի վրա, որը, մեր կարծիքով, շատ մեծ արգելք է հանդիսանում յանուն սովեալների սահմանած տուրքերի ժողովման. այդ այն է, որ ժողովուրդը ծանրաբեռնված է հազար ու մի տեսակ տուրքերով.—յափշտակում են անիշխանական կոչվածները, հաւաքում են աձենքը, և Զաւէն վարդապետը—զանազան անուններով, և Աշոտ եպիսկոպոսը ու Շուշու պատգամաւորութիւնը (որոնք ի դէպս ասել ահա 3 ամիս է ապրում են տեղիս առաջնակարգ հիւրանոցներում, և այլևս մարդ չէ մնացել, որին խուզած չը լինեն, ինչպէս ոչխարը) յանուն թեմական դպրոցի, և Տէր Ղազարոս քահանան, յանուն «Սափրիչ»-ի և ինչ որ ազգային նշանակութիւն ունեցող բրօշիւրների հրատարակման, և մասնաւոր խմբակներ ու ընկերակցութիւններ, և զանազան նորեկ ու տեղացի քահանաներ և այլն և այլն։

Ինչպէս կարդացինք «Մշակի» անցեալ տարվայ համարներից մէկում, Զաւէն վարդապետը 1905 թւին հանգանակել է զանազան օրիորդների և տիկինների միջոցով 2000 ր. յանուն Նախիջևանի, բայց հաշիւ չէ տուել և, ինչպէս երևում է, միտք էլ չունի հաշիւ տալու. մի խումբ շուշեցիներ յանուն Շուշու աղէտեալների նոյն թւին հանգանակել են 12—14,000 ր., դարձեալ հաշւետուութիւն չեն ունեցել։

Վերջապէս Բագուի կեանքում օրը ցերեկով կատարվում է մի չը լսված ու չը տեսնված թալան, բառիս բուն նշանակութեամբ. վերջապէս մեր ժողովուրդը պէտք է միանգամայն ընդմիշտ միջոցներ ձեռք առնէ այդ անկոնտրոլ ու անհաշիւ հանգանակութիւնների դէմ և այն ևս հազար ու մի մասնաւոր անհատների, ինչ դիմակի և ինչ վերարկուի տակ էլ լինեն, չը պէտք է վճարել։

Հարկաւոր է խնայել այդ գումարները և ազգային հարստութիւնը ու գործադրել ազգային ամենակարևոր և անհրաժեշտ կարիքների ու պէտքերի համար և միանգամայն վստահելի անձնաւորութիւնների ձեռքով. իսկ անելու համար հարկաւոր է հաւաքվել, խօսել, պարզել ամեն բան և ձեռք առնել անհրաժեշտ և կտրական միջոցներ...

Իսկ Կ. Խատիսեանի Նպաստամատոյցի գանձարանը դատարկելու մասին մի այլ անգամ։

Մ-ս.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

I

Ղալաչա, փետրվարի 20-ին

Ծանր և դաժան օրեր են գիւղացիների համար. թղթակցութեամբ շատ դժուար է գիւղացու իսկական դրութիւնը պատկերացնել. անցեալ տարին իսկ այսպիսի թշուառութիւնների մէջ չէին։ Լրագիրներում կարդում ենք, որ Ռուսաստանի այլ և այլ նահանգների անբերրիութիւնից վնասված գիւղացիներին կառավարութիւնը օգնում է, որ բաց է թողել 70 միլ., բայց մեր ծայրագաւառացի սոված, տկլոր, աղէտ և անօգնական գիւղացուն ոչ միայն չեն օգնում, այլ և իւրաքանչիւր օր ուղղակի, անուղղակի հարկերով. գեավլէրներով, ժասրաթներով ծանրաբեռնում են և մաղալուն այն է, որ իւրաքանչիւր հրամանի հետ սպառնում են ուշ վճարող գիւղին էկզեկուցիայի ենթարկել. սարսափելի է էկզեկուցիայի անունը գիւղացիների համար. բ. մասի նախկին պրիստաւ Եֆիմովը 40 ր. համար գրել էր՝ Ղ. գիւղին էկզեկուցիայի ենթարկել, բայց շնորհիւ պ. գաւառապետ Րէստի այդ դառնութիւնից էլ ազատվեցինք։ Մի նոր հրամանով գիւղացիներից պրիստաւի և ստրաժնիկների բնակարանների վարձն են պահանջում 1905—6 թւականների. առաջ չէինք վճարում. այն պաշտօնեաները, որ ահագին ռոճիկ են ստանում, ինչու՞ նրանց բնակարանների վարձը գիւղացին տայ։ Այսպիսի աւելորդ ծախսեր շատ կան։

Բանաստեղծական երևակայութեամբ նըկարագրված մեր դրախտանման գիւղերը այժմ դժոխքի են վերափոխվել. սովի դաժան ուրուականը արդէն գիւղացու խրճիթի մէջ է. գիւղերում կենդանութիւն չէ երևում. գիւղացին ամեն բան մոռացել է. ինչ որ հնարաւոր էր նա արդէն ծախել է, որի շնորհիւ մինչև հիմա մի կերպ եօլա է գնացել, այժմ ծախելու ոչինչ չունի, իսկ տանը հաց են պահանջում. որտեղ գիւղացիներ իբրար պատահում են՝ «ողջոյնի» փոխարէն առաջին հարցը լինում է.—«ցորեն ծախողի տեղ չըգիտե՞ս, երեխեքս սոված մեռնում են, թողոտել են. ինչ անեմ, ճարըմ չկա»...

Ցորենի գինը բարձրացել—կրակ է դառել, թաղարը ծախվում է 14 ր. այն էլ չէ ճարվում. 20—25 տարուց աւելի կլինի, որ ցորենի գինը այսքան բարձրացած լինի։ Ծերերը պատմում են, որ նախկին թանգութիւնների ժամանակ փող շատ կար. այժմ էլ փողի թանգութիւն էլ է. Առաջ գիւղացին շատ տաւար և ոչխար ունէր, բայց այժմ երբ բարեխնամ կառավարութիւնը մազրէքը (ձմեռանոցները) արգելեց, երբ գիւղացին տաւարն ու ոչխարը դուռն բերեց—նա ապրուստից ընկաւ, ամեն տեսակ ցեց ու ցաւ շատացաւ։

Մեր գաւառի բ. մասի 10 գիւղերի համար ուղարկել է Թիֆլիսի կենտր. նպաստ. յանձնաժողովը 1500 պուդ ցորեն. երբ գիւղում իմացան, որ ցորեն են ուղարկել, մի տեսակ կենդանութեան նշոյլներ էին երևում. «ցորենը ծ՞մ տանն է»—հարցնում էին և վազում կանայք, տղամարդիկ, ծերերն ու երեխաները ջուալով, տոպրակով, խուրջինով, պարկով, կաւե, գալմազալ, իբար բոխչոթել, և հասկանալի է թէ ինչու.—քաղցած սոված են. ամեն աղքատ ընտանիքի տուրն 2—2½ պուդ ցորեն. այս էլ է օգնութիւն, մի երկու օր երեխան լաց չի լինի, բայց այնուհետև՞..։

Մեր գիւղացիները աղէտ—ամօթխած են, սովից մեռնում են, բայց չեն դիմում ուր հարկն է, որ իրանց օգնեն։ Այսպիսի դառն վիճակից մի փոքր թեթևացնելու համար Թիֆլիսի կենտ. նպաստամատոյց յանձնաժողովի ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում դէպի մեր սոված, անմխիթար գիւղացիները. օգնեցէք ձեր եղբայրներին, քանի ուշ չէ։

II

Այս ցաւոտ օրերին մեր գիւղացիների համար մի վերին աստիճանի ուրախալի լուր լսեցինք, այն է՝ հանգուցեալ Դաւիթեանի ժառանգները որոշել են իրանց հայրենի (Սաի գիւղ) գաւառում բանալ գիւղատնտեսական և արհեստագիտական ուսումնարան։ Այս նպատակով պ. Ս. Ցարութիւնեանը եկած է եղել Քարվանսարա գիւղը, ժողով են ունեցել, պարզ է, որ ամեն գիւղացի նը ցանկայ, որ իր գիւղում լինի ուսումնարան, բայց ժամանակը մարդկանց ցանկութիւններով ղեկավարվելով ընդհանրութեան շահերն վնասած կը լինենք. պէտք է այնպիսի տեղ լինի, որ ամեն յարմարութիւններն ունենայ ամբողջ գաւառի համար, պէտք է կենտրոնական գիւղում լինի. այդպիսի գիւղ Սև Քարն է. օդն էլ է լաւ, ջուրն էլ. եթէ Քարավանսարայումն լինի, մեր հեռաւոր՝ Ղալաչա, Քարանա, Կողբ և այլ գիւղերը չեն կարող օգտվել։ Մեր կարծիքով ամենայարմարը Սև-Քարն է. Ինչպէս լսում ենք սև-քարեցի գեներալ Վարդամեանցը յիշեալ ուսումնարանի շինութեան համար խոստացել է իր մեծ այգին նուիրել ձրիաբար, ընդմիշտ։

Մելքիսեդէկ քահանայ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Գանձակի նահանգի Զանգեզուր գաւառի Խօզնաւար գիւղի բնակիչները, թւով 30 ծուխ, որոնք վնասվել են հայ-թուրքական ընդհարումների ժամանակ, դիմել են Կովկասի Փոխարքային և խնդրել են տալ սերմացուի համար նպաստ և յետաձգել պետական տուրքեր և հարկեր վճարելը։

—

Ուրբաթ, փետրվարի 23-ին, Արտիստիկական ընկերութեան դահլիճներում յօգուտ հայ դրամատիքական ընկերութեան կայացաւ երեկոյթ համերգային բաժնով. Մի քանի երգչուհիներ երգեցին օպերաներից կտորներ, որոնք ընդունվեցին ժողովականներից ծափահարութիւններով։ Տ. Մայսուրեան և պ. Զարիֆեան արտասանեցին ոտանաւորներ։ Պ.պ. Միրաղեան և վրաց դերասան Աբաշիձէն եբաժշտութեամբ նուագածութեամբ գեղեցիկ և գուարճալի կարգացին օրվայ չարիքներից հատուածներ և կուպլէտներ։ Կ. Երիցեան նկարեց մեր հասարակական գործիչների պատկերները մինչանց ասնից, ժողովականների ներկայութեամբ։ Վերջում եղաւ վիճակախաղ. ընդհանուր տպաւորութիւնը պաստաւոր էր։ Հասոյթը թերևս բաւարար լինի։

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Հայուհեաց որբախնամ ընկերութիւնը իր անդամուհիներին հրաւիրում է ընդհանուր արտակարգ ժողովի որբանոցի շուտով բացման առիթով։ Զբաղվելու առարկան լինելու է՝ քննելու և հաստատելու վարչութեան կազմած նախահաշիւը։ Ժողովը կայանալու է կիրակի, ամսիս 25 ին, Գայիանեան դպրոցի դահլիճում, առաւօտեան ժամը 11 ին»։

—

Թիֆլիսի նահանգապետը տեղեկացրել է քաղաքագլխի պաշտօնակատար իշխ. Ջիքէզովին, որ առ մէկն յուլիսի ընտանեկան ցուցակները կազմելու ժամանակամիջոցը երկարացնելու հարցի առիթով նա յայտնել է Կովկասի Փոխարքայի դիւանատան նրանից թոյլտւութիւն ստանալու համար, սակայն դա չը պէտք է հիմք ծառայէ քաղաքային ինքնավարութեան համար դադարեցնելու այդ ցուցակները կազմելու աշխատանքների ընթացքը։

—

Անդրկովկասի ջրերից օգտվելու կանոնները վերաքննող մասնաժողովը իր պարապմունքները կը վերջացնէ մարտի 5-ին, որից յետոյ նրա աշխատանքները կը ներկայացվեն Կովկասի Փոխարքայի դիւանատան։

—

Փետրվարի 22 ին, հինգշաբթի օրը, երեկոյեան գնացքով Թիֆլիսից Բագու, իսկ այնտեղից Թէհրան գնալու համար մեկնեցին Ատրպատականի կողմից պարսից մէջլիսի համար ընտրված երեք պատգամաւոր՝ երբ։ Մէջլիսի անդամներին կայարանում ճանապարհ դրին Թիֆլիսում ապրող նրանց հայրենակիցները։

—

Առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնը Կովկասի Փոխարքային է ուղարկել մի քանի փոփոխութիւնների ենթարկված Տէրսկի նաւթարդիւնաբերողների համագումարներին վերաբերվող կանոնների նախագիծը, որ մշակել է նոյն նաւթարդիւնաբերողների 3-րդ համագումարը։

—

Քաղաքային ինքնավարութիւնը երէկ բացեց քաղաքային վարակիչ հիւանդանոցի բարակներից մէկը՝ վարակիչ տիֆով հիւանդացածների համար։ Ժամանակաւոր հիւանդանոցում ներկայումս գտնվում են այդ հիւանդութիւնից տանջվող 8 հիւանդ։ Երկրորդ բարակը յատկացրած է ծաղիկ հիւանդութիւն ունեցողներին, որոնց թիւը այժմ 2-է. երրորդ բարակում տեղաւորված են բգացաւ ունեցողները, որոնց թիւը ներկայումս 5 է. վերջապէս 4-րդ բարակը յատկացրած է քութէշ հիւանդութիւն ունեցողներին, որոնց թիւը մինչև փետրվարի 22-ը հասնում էր 60-ի։

—

Նախընթաց օրը, փետրվարի 22-ի երեկոյեան ժամը 7 և 30 րոպէին, Նախալովկայում, Ցխրուխյա կոչած փողոցում տարճանակի հարուածով սպանվում է տեղնուտեղը անդրկովկասեան երկաթուղիների գլխաւոր արհեստանոցների ճախարակագործ, (токарь) հայրենասիրական ընկերութեան անդամ Դորմիդոնտ Սոկոլովը։ Մարդասպանը փախչում է։ Կրակոցի ձայնին վրա են հասնում բանւորները, որոնցից մէկը, կասկածելով այդ սպանութեան մէջ գինեպահեստի տէր Դիվգվելովին, ատրճանակի գնդակով թեթև վիրաւորում է նրան։ Կասկածով բռնված են երկու հոգի։

—

Քաղաքային վարչութեան միւսեալ նիստում ձայնաւորներ Վարդանեանը, Ի. Մ. Դոլուխանեանը և իշխ. Միքելաձէն և տեղական պրոֆեսիօնալ միութիւնների ներկայացուցիչներից մի քանիսը քննել և հաւանութիւն են տվել «правила о порядкѣ и дѣлопроизводствѣ «Биржи Труда»-ին։ Որոշված է մտցնել նրանց

քաղաքային դումայում հաստատելու համար։ Մէկ բորսա պահելու համար նախահաշիւը արդէն որոշված է՝ 3210 րուբլի, այսինքն՝ բնակարանի համար 700 րուբլի, բորսայի կառավարչին ռոճիկ 700 րուբլի, նրա 2 օգնականներին 600-ական րուբլի, ցրուիչին ռոճիկ 360 րուբլի, վառելիք և լուսաւորութիւն բորսայի՝ 150 րուբլի, գրասենեակի պիտոյքներ և այլն 240 րուբլի։

—

Փետրվարի 22-ին կովկասեան զինուորանահանգական դատարանում, զինուորական դատաւոր գեներալ մայոր Վօեվօդսկու նախագահութեամբ, դռնփակ քննվեց քրէական պատժագրքի 129 և 131-րդ յօդուածներով մեղադրվող զինուոր Եակով Գազալովի գործը նրանով, որ նա 1906 թ. մարտ և ապրիլ ամիսներին Արմաւիր գիւղում զինուորների մէջ տարածել է թռուցիկներ, որոնցով հրաւիրվում է «տապալել գոյութիւն ունեցող պետական կազմը» և «ապստամբվել» ու նրանց հետ խօսակցել է «իշխանութեանը չըհնազանդվելու» մասին։ Մեղադրեալին պաշտպանում էր երդուեալ-հաւատարմատար Կ. Ի. Ջափարիձէն։ Դատարանը մեղաւոր ճանաչեց Եակով Գազալովին և դատապարտեց 2 տարով ուղղիչ բաժնի։

—

Ի նկատ առնելով, որ այն շինութիւնը, որի մէջ գտնվում է Թիֆլիսի արքունական պալատը և գանձատունը, արդէն հնացել է, պալատը և գանձատունը, արդէն հնացել է, պալատի ընդհանուր վարչութիւնը վճռել է նոր շինութիւն փնտռել, իսկ յետոյ կառուցել նոր սեփական շէնք։ Գանձատունը ժամանակաւորապէս կը փոխադրվի այժմեան շինութեան վերին յարկը, իսկ յետոյ—վարձած շինութիւնը։

—

Մինիստրների խորհրդի գործավարի օգնականը ուղարկել է Կովկասի Փոխարքային փետրվարի 11-ին Բարձրագոյն հաստատութիւն գտած մինիստրների խորհրդի յատուկ մատեանի պատճէնը՝ Կովկասի հանքային աղբիւրների ջրերը և այլ արդիւնքները վաճառելը և արտահանելը մասնաւոր անձանց յանձնելու մասին։ Համաձայն Բարձրագոյն այդ կարգադրութեան, առեւտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրին իրաւունք է տրված մրցումով մասնաւոր անձանց առաջարկել յիշեալ հանքային աղբիւրների ջրերի վաճառելը և շահագործելը՝ այն պայմաններով, որպիսինները նա, մինիստրը, կը սահմանէ՝ նախօրօք համաձայնութիւն կապելով ֆինանսների մինիստրի, պետական կօնտրօլի և գլխաւոր քարտուղար բարօն Նոլդէի հետ։

—

Նախկին Դումայի անդամ Գեղամ Մ. Տէր-Պետրոսեանը գնացել է Պետերբուրգ բացատրութիւն տալու Վիբօրգի կոչի համար։

—

«Զվենի - Ցխովրեբա» սոց.-դեմօկր. լրագրի աշխատակից պ. Մգելաձէն հաղորդում է հետեւեալ բնորոշ փաստը. նա մտել է սոց.-դեմօկր. «Մէն» լրագրի խմբագրատունը և արտագրել է Պետերբուրգից պատգամաւոր Զուրաբեանից նոր ստացված հեռագիրը (թէ ինչպէս դիմաւորեցին պատգամաւորներին)։ Յիշեալ հեռագիրը «Զվենի-Ցխովրեբա» լրագրում տպագրելուց յետոյ նրան հրաւիրել են «Մէն» լրագրի խմբագրատուն, ուր նրան յանդիմանել են, որ «մասնաւոր սեփականութիւնը առայժմս չէ ոչնչացած և նա իրաւունք չունէր տպել հեռագիրները, որովհետև պատգամաւոր Զուրաբեանի հեռագիրները, համաձայնութեան հիման վրա, պատկանում են միմիայն 2 սոց.-դեմօկր. լրագիրներին «Մէն» և «Հոսանք», և «Тифл. Листокъ» լրագրին։ Մգելաձէն հարցնում է. 1) «Ո՞ւմ ներկայացուցիչն է ընկեր Զուրաբեանը, Թիֆլիսի պրոլետարիատի՞, թէ «Тифл. Листокъ»-ի. 2) Եթէ Զուրաբեանը սոց.-դեմօկրատիական կուսակցութեան պատգամաւորն է և եթէ նրա հեռագիրը սոց.-դեմ. լրագիրը իրաւունք է տալիս տպագրել «Тифл. Листокъ» լրագրին, ինչ պատճառով միւս սոց.-դեմօկրատական լրագիրը իրաւունք չունի նրանց տպելու. 3) Իրաւո՞ւնք ունի արդեօք մի որեւէ խմբագրութիւն իւրացնել պատգամաւորի ուղարկած հեռագիրը։

—

«Черноморъ» լրագրի խմբագիր Ս. Կ. Միխայլովը և աշխատակիցներ Վ. Ծերեթելին և Իվանօվիչը աքսորվել են Բաթումի սահմաններից։

—

Քաղաքային վարչութիւնը քաղաքում սուր վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ մաքառելու նպատակով յատկացրեց 100 րուբլի, յատկապէս գիշերօթիկներին տաք կերակուր տալու համար։

—

Պաշտօնանկ են եղած 2-րդ քաղաքամասի պրիստաւ Մօնաստիրսկին և 5-րդ քաղաքամասի—Նիկիֆօրօվը։

—

Ինչպէս հաղորդում են «Тифлисскій Листокъ»-ին, մօտիկ ապագայում կայանալու է մօլօկանների ընդհանուր համաժողովը, ուր ի թիւս այլ հարցերի քննվելու է ժամանակակից պետութիւնների զինաթափման հարցը, իսկ կայացրած բանաձևերը կուղարկվեն Հաագայի կօնֆերենցիային, որի նիստերը կսկսվեն այս տարվայ ամառվայ ամիսներում։ Ներկայումս մօլօկանների ընդհանուր համագումարի "ասին եռանդով պրօպագանդա է մղում կենտրոնական նահանգներում յայտնի Պուտինօվը։

—

Մանկաբարձուհիների փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնը մօտ ժամանակներս բաց է անում իսկական և համակրող անդամների համար բոլոր մասնագիտութիւնների սերտողական դասընթացքներ։ Դասախօսութիւնների ընթերցումը՝ մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւանդութիւններ։ Դասախօսութիւններ կարդալու համար ընկերութիւնը հրաւիրել է՝ Ս. Գ. Շահ-Պարօնեանին, Լ. Մ. Մօնինին և Ա. Ա. Շիխեանին։ («З.»)

—

Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեն.-նահանգապետ [illegible]

հասարակութեան համար վտանգաւոր անձեր—Աղալար-բէգ Րուստամբէգօվից մաճված սպանելիքով կորզելով 1000 րուբլի փող—աքսորվում են Վեատկի նահանգը։ («З.»)

—

Կովկասի Փոխարքայի քարտուղար Վ. Մ. Պուշչինը մեկնեց Պետերբուրգ։

—

Արական I գիմնազիայում այսօրվայ համար նշանակված Ալ. Խատիսեանի դասախօսութիւնը՝ «գործազրկութիւնը, հասարակական աշխատանքները և պրոֆեսիօնալ միութիւնները դերը նրանց մէջ» չի կայանայ։

—

Թիոնէթի գաւառի ղէմօ-Թիօնէթսկի հասարակութեան Տուշուրտ-Կարի գիւղի բնակիչների հաւատարմատարները դիմել են երկրագործութեան և պետական կալուածքների Թիֆլիսի վարչութեան և խնդրել են թոյլատրել ձրիաբար կտրել ծառէ ոստեր մօտակայ պետական անտառներից՝ եղջերաւոր անասուններին և ձիերին կերակրելու համար, որոնք մեծ ցրտերի և եկած առատ ձիւնի պատճառով ուտելիք չունեն։

—

Բանուորների նօրմալ հանգիստը որոշող նոր օրէնքի համաձայն, որոշված է տեղական պայմաններին համապատասխան կանոններ մշակելու համար քաղաքներում կազմել յատուկ մասնաժողովներ հասարակական ինքնավարութիւնների, առեւտրականների, արհեստաւորների և սրանց ծառայողների ընտրեալներից։ Ալէքսանդրօպօլում քաղաքային ինքնավարութիւնը, առեւտրականները և արդիւնաբերողները արդէն այդ մասնաժողովի համար անդամներ են ընտրել, իսկ այդ հարցում շահագրգռված առեւտրա-արդիւնաբերական հաստատութիւնների և արհեստանոցների ծառայողները ընտրութիւններին չեն գնացել, որի պատճառով քաղաքային ինքնավարութիւնը ընկել է դժուարին կացութեան մէջ և դիմել է Կովկասի իշխանութեան, խնդրելով բացատրել՝ ինչպէս պէտք է վարվել այդ դէպքում։

—

«Իրշադ» լրագրում տպված է զանգեզուրցի թուրքերի նամակը մի քանի տասնեակ ստորագրութիւններով, որով նրանք խնդրում են բագուեցիներին շտապել ուղարկել նրանց խոստացած մթերքները, առանց որի նրանք այլևս հնարաւորութիւն չունեն իրենց գոյութիւնը պահպանել։

—

Շորապանի գաւառի մի խումբ ուսուցիչների նախաձեռնութեամբ ժողովութիւն կայ կազմակերպել Շորապանի գաւառի ուսուցիչների պրօֆեսիօնալ միութիւն։ Կանօնադրութեան կազմելը յանձնարարված է առանձին մասնաժողովի։

—

Կազանի, Օրենբուրգի և Ներքին Ռուսաստանի մի քանի քաղաքների մահմեդականները դիմել են իրենց հաւատակիցներ-ռուսահպատակներին, խնդրելով միանալ իրենց բողոքին կառավարութեան այն կարգադրութեան դէմ, որով հրամայվում է, որպէսզի ուսումնարաններում մայրենի լեզուն և շարիաթը ուսանվեն ռուսաց այբբենարանով։

—

Պրեմիէր մինիստր Ստօլիպինի անունով Գօմէլից ուղարկված է հետեւեալ հեռագիրը. «Գօմէլի ջարդը, որը տեղի ունեցաւ 1900 թ. յունվարի 13-ին և որի ժամանակ հրդեհ առաջացվեց—քարուքանդ լինելով քաղաքի կենտրօնը և կլանվելով հրէայ ազգաբնակութեան ամբողջ հարստութիւնը, սարսափելի ձևով կատարվեց՝ շնորհիւ կուբանսկի կօզակների թշնամական յարաբերութեան ազգաբնակութեան հետ, որոնք այդ ժամանակ գտնւում էին քաղաքումս։ Առանց սարսափի և երկիւղի չենք կարող չը սպասել փետրվարի 15-ին նոյն կօզակների գալը Գօմէլ։ Մենք թախանձագին խնդրում ենք ձերդ գերազանցութեանը՝ հրէայ ազգաբնակութեանս շահերի և ոչ առաջին անգամ աւերածութիւնների ենթարկված լինելու տեսակէտից՝ կարգադրել, որպէսզի թողնվեն քաղաքումս Դօնի կօզակները, որոնք ներկայումս գտնվում են մեզ մօտ»։ («Тел.»)

—

«Телеграфъ» լրագրի մէջ կարդում ենք հետեւեալը. «Զինուորական մինիստրի զեկուցագրով յարուցված հարցը քննութեան առնելով, որը վերաբերում է կիրգիզ ազգաբնակութիւնը Օրենբուրգի նահանգի Նօվօօրսկի գիւղի կօզակների նադէլ հողերից զաղթեցնելուն, սենատը գտաւ, որ, օրենբուրգեան կօզակների իրաւունքները այդ հողերի վերաբերմամբ, որոնք ներկայումս բնակեցված են կիրգիզներով, Նօվօօրսկի գիւղի նադէլ-հողերի սահմաններում, միանգամայն օրինական են, հետևապէս և զինուորական մինիստրի պահանջներին՝ գաղթեցնել այդ կիրգիզներին յիշեալ հողերից՝ բաւարարութիւն պէտք է տալ»։

—

Փետրվարի 17-ին Պ. Դ. Դօլգօրուկօվի նախագահութեամբ կայացել է ժողովրդական ազատութեան պարլամենտական ֆրակցիայի 2-րդ նիստը։ Առաջին հերթում քննվել է այն հարցը, թէ նիւթեր պէտք է հաւաքել դանազան նահանգներում կատարված անկանօն ընտրութիւնների մասին։ Այդ նպատակով կազմել են մի մասնաժողով, որին յանձնարարված է հաւաքել նիւթերը և ապա ներկայացնել Դումայի քննութեան։ («Рѣчь»)

—

Փետրվարի 16-ին Տաւրիկեան պալատում պատգամաւորների նիստերի սրահում, աջակողմեան բազկաթոռներից մէկի վրա կպցրել են մի այցետոմս, որի վրա գրված է եղել «Պաւլակի Ալէքսանդրօվիչ Կրուշէվան, Պետական Դումայի անդամ»։ Կրուշէվանը Պետերբուրգ է հասել փետրվարի 17-ին։ Նրա տրամադրութեան տակ դրված է եղել յատուկ վագօն։ («Рѣчь»)

—

«Товарищъ» լրագրին հաղորդում են, որ փետրվարի 16-ին շրջաբերականներ են ուղարկված բոլոր գեներալ-նահանգապետներին, [illegible]

նախապէս թոյլտուութիւն հարցնել Պետերբուրգից։

—

Ոստիկանական դեպարտամենտը հրամայել է ժանդարմների հրամանատարներին և հետախոյզ բաժանմունքներին սաստկացնել հսկողութիւնը պօստ-հեռագրական ծառայողների վրա։ Դրա հետ միաժամանակ պօստ-հեռագրական գլխաւոր վարչութիւնը նորից է յիշեցրել շրջանային կառավարիչներին խիստ կերպով հսկել իրանց ստորադրեալների վրա։ Այդ կարգադրութեան պատճառը այն է, որ արդէն եղել են մի քանի դէպքեր, երբ կալանաւորվել են պօստ-հեռագրական ծառայողներից մի քանիսը քաղաքական գործունէութեան պատճառով։

—

Ակատույսկի բանտից տեղեկութիւն է ստացվել, որ Մարիա Սպիրիդօնօվայի առողջութիւնը վերջին ժամանակներս սկսել է վատանալ։ Կլիմայական ծանր պայմանների ազդեցութեան տակ տուբերկուլեօզի զարգացման պրօցեսսը, որ արդէն կանգ էր առել, վերսկսվել է նոր ուժով։ Դեկտեմբերի 20-ին, ջղային խիստ ցնցումներից յետոյ, Սպիրիդօնօվայի կոկորդից սկսում է արիւնհոսութիւն։ Կալանաւորների պահանջով նրան փոխադրել են հիւանդանոց։ Սպիրիդօնօվային այստեղ և էլ Ակատույսկի տաժանակիրների մէջ պահել, կը նշանակէ դատապարտել նրան ուղղակի մահվան։ («Рѣчь»)

—

Պետական Դումայի անդամ Կրուշէվանին, փետրվարի 17-ին Պետերբուրգ հասնելուն պէս, նրա նախկին պարտատէրերը ներկայացրել են իր պարտքի հաշիւները և դատաբանի կատարողական թերթերը՝ վճարելու համար։ («Рѣчь»)

—

Պետերբուրգի տեխնօլօգիական ինստիտուտի ուսանողները փետրվարի 17-ին հաւաքվելով, թւով 825 հոգի, որոշում են կայացրել եռանդուն դիմումներ անել, ում հարկն է մեղմացնելու զինուորական դատարանի յանձնըված ուսանող Եանօվիցկու դրութիւնը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

23 փետրվարի

ԲԵՐԼԻՆ, 22 փետրվարի։ «Կէլնիշէ Ցայտունգ»-ը զինաթափման հարցի առիթով ասում է, որ անհրաժեշտ է մեծ պետութիւնները միմեանց հետ նախնական բանակցութիւններ սկսեն, այն ժամանակ միայն Հաագայի կօնֆերենցիան կարող է գործնական հետեւանքներ ունենալ։ Այն կարծիքը, որ իբր Գերմանիան հակառակ է ամեն տեսակի բանակազինման, սուտ է։ Գերմանիան յօժարութեամբ կը մասնակցէ զինաթափումը կրճատելու ծրագրի մշակմանը, սակայն այդպիսի պրօյեկտի լուծումը աւելի դժուար է կօլումբոսի ձուի խնդիրը լուծելուց։ Աւելի լաւ է չը բարձրացնել այդ հարցը, քան թէ յարուցել առանց յոյսի՝ թէ աջողութեամբ կը պսակվի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 փետրվարի։ Պատերազմադաշտային դատարանը քննելով համալսարանի ուսանող Կարբասնիկօվի գործը, արդարացրեց նրան այն բանում, որ նա պատկանում է այնպիսի համախմբի, որը նպատակ ունի բռնութեամբ տապալել գոյութիւն ունեցող պետական կազմը, և մեղաւոր ճանաչելով նրան պայթուցիկ նիւթեր պահելու մէջ, դատապարտեց 4-ամեայ աքսորի։

ՊԵՇԱՎԷՐ, 23 փետրվարի։ Անգլիական էմիրը անգլիական մի քանի օֆիցերների և պաշտօնական անձանց ուղեկցութեամբ առաւօտեան երկաթուղով դիմեց Եամրուդ, որտեղից գնաց Լէնդիկոտալ, այնտեղից էլ դիմեց ձիով Աւղանիստանի սահմանը, ուր սպասում էին աւղանական զօրամասերը։ Նա բաժանվեց օֆիցերներից և Հնդկաստանի փոխ-արքային ուղարկեց միաս բարևի հեռագիր։ Էմիրը ձի նստեց և սլացաւ Աւղանիստան։ Աւղանական հեծելազօրը մեծ դժուարութեամբ էր հասնում նրան։

ՕԴԵՍՍԱ, 23 փետրվարի։ Կենտրօնական ուսանողական մարմնի առաջարկութեամբ ուսանողների ընդհանուր ժողովը քննութեան առաւ համալսարանում պարապմունքները վերսկսելու հարցը։ Ժողովը, ընդունելով որ քաղաքում հանդարտութիւն է տիրում, որոշեց հարցը քուէարկել իւրաքանչիւր ֆակուլտէտում առանձին-առանձին։ Բոլոր ֆակուլտէտներն էլ վճռեցին անյապաղ բանալ համալսարանը։—Կանանց բարձր կրթական հաստատութիւնների ունկնդիրների ժողովը նոյնպէս որոշել է պարապմունքները վերսկսել։

24 փետրվարի

ԿԷՆԻԳՍԲԵՐԳ, 23 փետրվարի։ Կեօլնից հեռագրում են, որ Վէստֆալեան վիճակում մէնինգիտ հիւանդութիւնը վարակիչ բնաւորութիւն է ստանում։ Միջոցներ են ձեռք առնվում համաճարակի առաջն առնելու համար։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՈԼ, 23 փետրվարի։ Գեներալ Նեպլիւյէվի կեանքի դէմ կատարած մահափորձի ժամանակ վիրաւորված 16-ամեայ աղջիկ Սմօլեանսկայան կասկածվում է մահափորձի մեղսակցութեան մէջ։ Մահափորձից յետոյ ձերբակալված 4 հոգուն արձակել են։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 փետրվարի։ Կայսրութեան մէջ սպանութիւնները, կողոպուտները, յարձակումները և մահափորձերը չեն դադարում։

ԼՈՆԴՈՆ, 23 փետրվարի։ Սիէրա-Լէօնէ և Լիբէրիա սահմանագլխում տեղացիների և անգլիական զօրամասերի միջև ընդհարում տեղի ունեցաւ։ Լիբէրիա սահմանագլխում բրիտանական զօրքերը կրկնապատկվում են։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 փետրվարի։ Անգլիական դեսպան Նիկօլսօնը անգլիացի նուիրատուների ցուցակի հետ մի նամակ է ուղարկել անբերրիութիւնից վնասված ազգաբնակութեան օգնող մասնաժողովի քարտուղար Երմօլօվին, որով համակրանք յայտնելով Ռուսաստանին, ժողոված 57,240 րուբլին խնդրում է յատկացնել վնասվածներին։

ՏՎԷՐ, 23 փետրվարի։ Պերվիդէնսկի շրջանում ոստիկանութիւնը գիւղացիներից [illegible]

կոյեան շատ տներում լոյս չը կար։ Լոյս չը տեսան «Պրէս» և «Սուար» լրագիրները։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 փետրվարի։ Սենատը փոխեց «Призывъ» լրագրի խմբագիր Ավնաուրօվի դատավճիռը, որով նա բանտարկվելու է 2 տարի։ Գործը յանձնվում է նոր քննութեան։

ԲԵՐԼԻՆ, 23 փետրվարի։ Րէյխստագը ընդունեց հարաւ-արեւմտեան Աֆրիկայում գերմանական իշխանութիւնների կարիքների համար ծախսվող լրացուցիչ փոխառութիւնը, որի մերժումը պատճառ դարձաւ նախկին րէյխստագի արձակման։ Փոխառութեան դէմ ձայն տուին կենտրօնը և սօցիալ-դեմօկրատները։

24 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 փետրվարի։ Պալատը «Օլօնէցկի Կրայ» լրագրի խմբագիր-հրատարակչին դատապարտեց 6 ամիս բանտարկութեան, հրատարակութիւնը փակվեց ընդմիշտ։

«Наша Мысль»-ի խմբագիր - հրատարակիչը, որ մեղադրվում է 129-րդ յօդուածով, դատաբանով արդար ճանաչվեց։ Հրատարակութեան դադարեցման որոշումը վերացվեց։

ԿՐՕՆՇՏԱԴ, 23 փետրվարի։ Զինուորա-ծովային դատարանը, քննելով Էմիր Բուխարսկի» ականանաւի մեղադրվող 12 նաւաստիների գործը, որոնք մեղադրվում են բացարձակ ապստամբութեան և նաւաստաներին պետութեանը չը հնազանդվելու դրդելու մէջ, դատապարտեց բոլորին իրաւունքների զրկման և տաժանակիր աշխատանքների—5 ին ցմահ, 4-ին 15 տարով, 4-ին 10 տարով։

ԲԱԽՄՈՒՏ, 23 փետրվարի։ Սլաւիանօ-Սերբսկի գաւառի Լօզօվօյ-Պաւլօվկայում 20 կողոպտիչներ յարձակվեցին պօստային գրասենեակի վրա։ Սեղանի տակ դարան մտած նամակատարը սկսեց կրակել չարագործների վրա, 1-ին սպանեց, մի քանիսին վիրաւորեց, մնացածները փախան։ Վիրաւորներին ձերբակալեցին։ 46 000 րուբլի արժէքաւոր ծրարը և 800 րուբլի փողը գերծ մնացին։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) միզասեռ. հ.։ վիրաբուժութեան,
Կ. Մ. ԶԻԿ ՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներքային։
Ձ. Ի. ԲԱՐԱՆՈՎՍԿԻՅ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Դ. ԱԻՍՏՒՐԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ. և վիրաբուժութիւն։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ։
Կ. Ի. ԳՋԷԼԻԵՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։
Գ. Ց. Գուրգենօվ—1—2 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Կ. Ի. ԳՋԷԼԻԵՎ—6½—7½ ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Հքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ՝ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնն ամեն օր
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելեամինօվսկայա փողոց № 8.
(Ե. Հ. Ջ.) 30—100

ՏԻԿ. Ե. Մ. ՆԱԳԻՐԵԱՆԻ
ՀՈՂԵՐԻՑ, որ գտնվում է Արսենալի մօտ, յայտարարում ենք ի գիտութիւն ցանկացողների, որ կարող են գրվել կովկասեան գրավաճառանոցում ժամը 12-ից մինչև 2-ը ամեն օր. գրավաճառանոցը գտնըվում է Ալէքսանդրեան այգու դիմաց, «Լօնդօն» հիւրանոցի տակը։ Գների համար կը յայտարարվի առանձին։
(Ա. Օ.) 6—20

Մի հայ ուսանող
Գերմանիայի
Ցանկանում է մասնաւոր դասեր ունենալ բարձր շրջաններում հայերէն և գերմաներէն լեզուներով։ Հասցէն «Մշակի» խմբագրատանը։
(Ու. Կ. Ե.) 1—3

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ
I
ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ
ՌՈՒՍԵՐԷՆԻՑ ՀԱՅԵՐԷՆ
Գինը 8 ր., կազմով 8 ր. 60 կ., 9 ր., 10 ր. և աւելի, նայած կազմին։ Ճանապարհածախսը հեղինակի վրա։
II
ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ
ՀԱՅԵՐԷՆԻՑ ՌՈՒՍԵՐԷՆ
Լոյս տեսաւ ԵՐԿՐՈՐԴ պրակը։ Ամբողջ բառարանի բաժանորդագինը 5 ր., առաջին բառարան էս բաժանորդների և գնողների համար 4 ր.։ Թիֆլիսեցիք և գաւառեցիք ռուս-հայ լիակատար բառարանը կարող են ստանալ, իսկ հայ-ռուս լիակատար բառարանին բաժանորդ գրվել կարող են Համբարձում Առաքելեան Քարիմեանցի մօտ (ТиФлисъ, Армянская Духовная Нерсисянъ Семинарія)։
III
[illegible]

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԹԱՏՐՈՆ
Այսօր, փետրվարի 25-ին
Հայ թատերասէրների խումբը
կը ներկայացնէ
I
ԵՐԿՈՒ ՑԻՄՆԱՊԵՏ
Դրամա 3 գործ. թարգմ.
Ա. ԴՕՇՕՅԵԱՆԻ
II
ԷՍ ԷԼ ՔԻ ՄՕՑԻՔԼՈՒԹԻՒՆ
Մասնակցում են՝ օր. օր. Դիանա, Թարխանեան, Սուքիասեան, պ. պ. Անտօնեան, Լաչքարեան, Ղազարեան, Թօրոսեան, Բուդաղեան, Ազամջանեան, Գալստեան, Տէր-Առաքելեան, Փիրումեան և ուրիշները։
Սկիզբն է երեկոյեան ժամի 8½-ին
Տեղերի գինը 50-ից մինչև 10 կոպէկ
Կարգադրիչ՝ Անտօնեան
1—1

Ցանկացողներին
Թիֆլիսում, Սիօնին մօտիկ, Հերակլեան փողոցի վրա գտնվող № 15 փուլ եկած խանութը պատկանում է Սևանայ վանքին։ Տրվում է ցանկացողներին, իրանց ծախքով շինեն, իրանք նստեն խանութը, կամ վարձով տան որոշ ժամանակով։
Ցանկացողները թող իրանց պայմանները յայտնեն նամակով՝ հետեւեալ հասցէով. Въ Еленовку Эрив. губ., епископу Саркису Филоянцу. (Հ) 3—5

Պ. Եա. Աւագիսովի
ՏՆԿԱՐԱՆԸ
բաց է թողնում արտասահմանի, Ռուսաստանի և տեղական տեսակի
պտղատու ծառեր
ընտրված զներով
Ст. Скра зак. ж. дор. Авсаркисову. Կատալօգները ուղարկվում են ձրի։
(Հ.) 2—10

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Մասնագէտ ՆԵՐՔԻՆ և ԵՐԵԽԱՅՈՑ հիւանդութիւնների առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ։ Ընդունելութիւնը ամեն օր 12—1 ժ. առա. և 5—6 երեկ.
Միխայլովսկի պր. տ. Ճավճավաձէի № 36
77—100

ՍՈՒՋՆԱԿԱՐԳ
ՀԱՄԱՐՆԵՐ
„ՎԻԿՏՈՐԻԱ"
Թիֆլիսի կենտրօնում, Դվօրցօվայա փողոցի վրա, Փոխարքայի պալատի այգուն կից։ 40 համարները գեղեցիկ կերպով կահաւորված են և ունեն ամեն տեսակ յարմարութիւններ իջեւանողների համար։
Օրական վարձը 60 կոպ. մինչև 4 րուբլի. ամսական վարձողներին զիջումն կը լինի։ Ծառաները վստահելի և քաղաքավարի են։
Ընտանիքով եկողներին տրվում է խոհանոցը և լուացքի տեղը ձրի։ Ունի սեփական ճաշարան։
ՏԱՔ ԵՒ ՍԱՌԸ ՎԱՆՆԱՆԵՐ
Ելէքտրական լուսաւորութիւն։ Հեռախ. №1033
Համբարձում Եսայեանց
(Հ. Ջ.) ա 5—10

Լոյս տեսաւ
«ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԳԻՐՔ»
կազմեց
Ա. ԱՐԱՄԵԱՆ
Գինն է 60 կ.
Դիմել «Գուտենբերգ» գրավաճառանոցը։
1—5

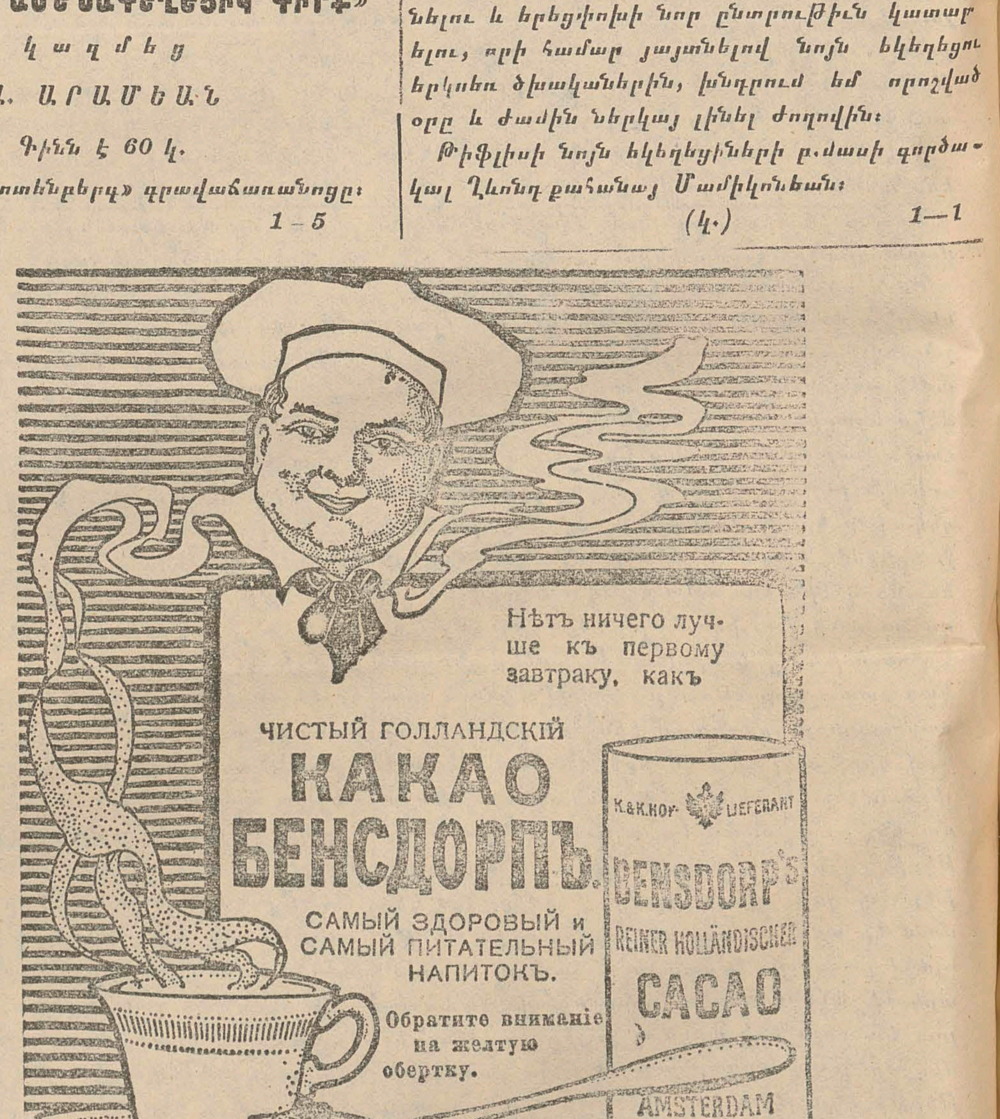

Ներկայացուցիչ Թիֆլիսի համար՝ Марксъ Познеръ въ Лодзи
(10, 18, 26) 3—3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Պ. Զախարբէգեանց
ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնը {առաւ. 10—12 ժ.
Տելեֆօն № 1087
Սօլօլակ, Լերմօնտօվսկայա փող., 16.
(Ա. Օ.) 107—150

Լոյս տեսաւ
„ԵՐԿՐԻ ՁԱՅՆԻ"
№ 8
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ
Թիւրքահայ մտածողութիւնն ու հայ-թուրքական համերաշխութիւնը Տ. Զաւէն
Օսմանեան Սահմանադրութիւնը (վերջ)
Թիւրքերն և յառաջադիմութիւնը Սարահէզդին
Մանիֆէստ Օսմանեան լիբերալ կօմիտէտի
Երիտասարդ-թիւրքերի կեանքից Տ. Զ.
Հոգ չէ թէ մեռնեմ (Բանաստեղծ.) Արփենիկ
Արեւելեան հարցի կրած էվօլիւցիան Ռ. Պինոն
Թիւրք բանաստեղծութիւն (Կեանքի սէրը, Քեզի հետ, Սիրուհիին) Թէվֆիկ Ֆիքրէթ
Թիւրքահայ երգիծաբանութիւն (Քաւիրսօ) Ե. Ալփիար
Մամուլի շուրջը
Կարծիքներ (Թիւրքահայ հարցի մասին) Վիկտոր
Թղթակցութիւններ
I Նամակ Երզրումից Արտեմիս
Լուրեր
Նամակ խմբագրութեան
Ցայտարարութիւններ

Слѣдствіе смерти владѣльца
продается
барская дача въ Сочи
недоконченная, 9 ком. кромѣ кухни и людскихъ, 1½ эт. низъ бетонъ, верхъ изъ хорошаго лѣса, кр. цынков. жел. при домѣ сарай и сушильня. Земли 600 кв. саж. Мѣстность красивая и центральная, между Ерм. паркомъ и Москов. ул. у лѣстницы.
Цѣна 20,000 руб.
Обращ. за справками. Уг. Измайловской и Теръ-Гукасовской ул. I уч. д. № 1 квар домохозяина.
(Հ. Կ.) 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Թիֆլիսի Ժողովարան
Թիֆլիսի Ժողովարանի աւագների խորհուրդը խնդրում է պ.պ. անդամներին և կանդիդատներին, Թիւրմացութիւններից խուսափելու համար, որը կարող է ծագել անդամների և նրանց ընտանիքների ժողովարան մտնելու ժամանակ ընտանեկան և ուրիշ երեկոյթներին, նախօրօք վերցնեն անուանական կօնտրամարկաներ, որոնց ներկայացնելը կարող է պահանջվել մուտքի ժամանակ։ Կօնտրամարկաները տրվում են ժողովարանի գրասենեակում ամեն օր, երեկոյեան 8—11 ժամը։
13, 21, 25 3—3

ՀՐԱՒԷՐ
Կիրակի, ամսիս 25-ին, առաւօտեան 11 ժամին, ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ լինելու է ծխականների ընդհանուր ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԺՈՂՈՎ, եկեղեցու 1906 թւի մուտք և ծախսից հաշիւները քըննելու և երեցփոխի նոր ընտրութիւն կատարելու, որի համար յայտնելով նոյն եկեղեցու երկսեռ ծխականներին, խնդրում եմ որոշված օրը և ժամին ներկայ լինել ժողովին։
Թիֆլիսի նոյն եկեղեցիների բ.ժասի գործակալ Ղեւոնդ քահանայ Մամիկոնեան։
(Կ.) 1—1

ԴՈՒԽԻ
„Sweet Pea."
Բրօկար և Ընկ. 6—8